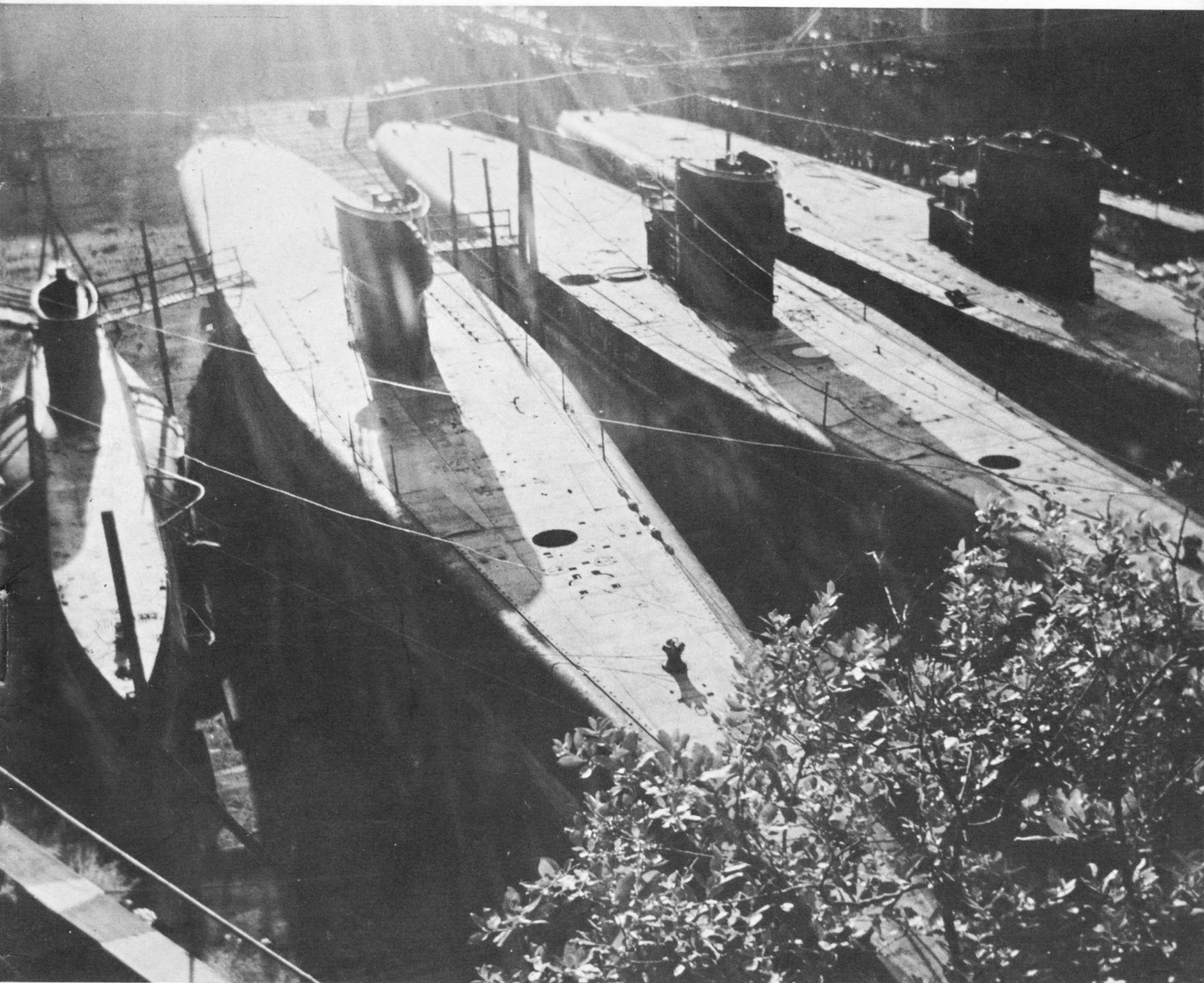

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 6 1969

**Suomen sukellusvenelaivasto rauhansopimuksen mukaisesti
aseistariisuttuna Suomenlinnan telakalla**

JULKAISIJA ja KUSTANTAJA: Sotamuisto-yhdistys r.y.
 TOIMITUSNEUVOSTO: Puheenjohtaja K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp; S. Sundman, kontra-amiraali evp.
 G. Magnusson, eversti evp; V. Nihtilä, eversti evp.
 PÄÄTOIMITTAJA: K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp.
 TOIMITUS: Helsinki 26, Töölönkatu 35 B puh. 44 62 42.
 Toimitussihteeri E. Kuussaari, eversti evp.
 Taloudenhoitaja R. Kalervo, everstiluutnantti evp.
 TILAUSKONTTORI: Ludviginkatu 10 puh. 79 08 22 Postisiirtotili 94 941.
 ILMOITUSKONTTORI: Korkeavuorenk. 30 Hki 13, puh. vaihde 64 9011

OIVA LAATI

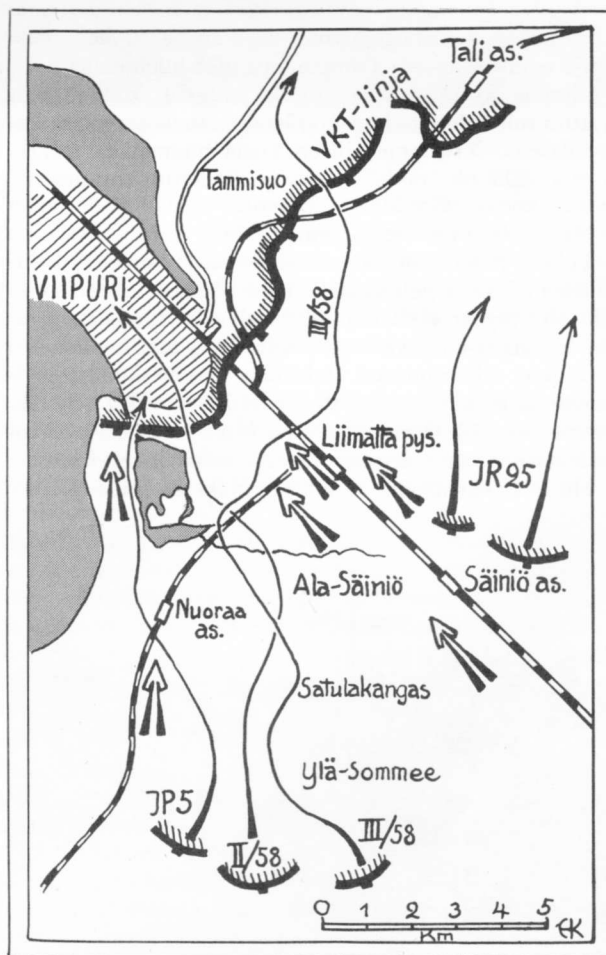
MOTISSA VIIPURIN EDUSTALLA

Venäläisten saarrostatamat suomalaiset viivytysjoukot, JR 58 viimeisenä, vetäytyivät Viipurin eteläpuolelta 20.6.44 VKT-linjan taakse

III/JR 58 oli yksi niistä joukko-osastoista, joiden aseman annettu viivytystehtävä "Kannaksen halkijuoksun" aikana kesäkuussa 1944 teki suorastaan kyseenalaiseksi. Pataljoona oli koko Kannakselta perääntymisen loppuvaiheen aikana useita päiviä ns. hevosenkengässä eli syvässä rintamapainautumassa vihollisen puolella, jossa mottiin joutumisen vaara oli jokapäiväinen. Vihollisen panssarikiila oli saavuttamassa Viipurin ja Koivistolla maihin nousseet vihollisjoukot pyrkivät yhtymään tähän. Taistelun räiske ja pauke jo kuului päiväkausia kaukaa selkämme takaa. Olimme hermostuneita ja nälkäisiä, sillä huolto ei ollut toiminut kunnolla moneen päivään. Mikäli taistelutoimet sallivat, otettiin silloin tällöin joku siviilien jättämä possu tai lammas, ehkä mullikkakin saaliiksi ja pisteltiin makoihin suihin, mikäli saatiin tilaisuus lihan kypsytämiseen. Siinä oli monesti vaikeuksia, sillä vihollinen hiiviskeli jatkuvasti kintereillämme ja nuotonteko oli paljastavan savun tähden ankarasti kielletty. Aina jossakin kallionkolossa sentään "kärstyskin" tehtiin ja oli tehtäväkin, tapahtukoon mitä tahansa. Senjälkeen oli jälleen vähän aikaa tukeva olo.

Sattui kerrankin näissä "näläntorjuntapuuhissa", että olimme venäläisten sotilaiden kanssa iskeneet silmämme samaan, erään peltoaukeamella olevan talon pihamaalla tonkivaan, pulleaan sikapossuun. Olimme suurta varovaisuutta ja vaivaa nähden onnistuneet pääsemään näkymättömästi jo talon ulkokartanolle saakka, kun pihasta rupesi kuulumaan kova politus ja sian kiljunta. Venäläiset olivat ehtineet ennen meitä ja olivat näköpaikalle päästyämme jo leikkaamassa "kyljyksiään" hengiltä hakatusta siasta. Tämä harmitti! Mutta mikään ammuskelukaan ei auttanut. Heitä oli parin ryhmän verran ja meitä vain kolme miestä, avoin peltoaukeama takanamme. Oli parasta poistua paikalta yhtä näkymättömästi kuin oli tultukin. — Metsänreunaan päästyämme kyllä sitten lähetimme tuliset nikkeliterveisemme siantappajille.

Monia seikkailuja kokien ja irtautumiskäskyn saatuaamme olimme, viimeiset 24 tuntia yhtä mittaa kiirehtien, lopulta yöllä 19/20.6. tulossa Säiniölle. Tilanne oli uhkaa-

vasti meille pahenemassa. Motti oli menossa umpeen ja olimme jäämässä siihen loukkuun, jota olimme jo monta päivää aavistelleet. Irtautumiskäskyn yhteydessä annettiin ymmärtää, että Säiniöllä oli eräs kallioinen kukkula vielä viholliskärkien välissä omiemme hallussa ja sitä yritettä-

siin pitää siksi, kunnes olemme päässeet saartorenkasta. Siis oli nopeasti edettävä suurinta tietä tälle viimeiselle "henkireiälle".

Säiniölle tultuamme oli ylitettävänämme vielä melkoinen joki, jonka yli johtava siltä oli räjäytetty. Sen jäännöksiä, mukaanamme olevia polkupyöriä ja muuta kalustoa hyväksi käyttäen yritimme päästä siitä yli itseämme kastelematta. Mutta vehkeemme eivät riittäneet täyttämään jokiuomaa, vaan oli uitava ja kahlattava.

Vastarannan pienehkössä metsikössä sitten valuteltiin vähän enimpää vesiä varusteista ja edettiin yksitellen vähäisen peltoaukeaman yli edessä olevaa kallionpypyllä kohden, omien miehittämää "porttia" kohden, vapauteen tästä epätietoisesta puristuksesta. Kaikki oli aivan hiljaisista ja rauhallista. Vain jostakin etäältä Viipurin suunnasta kuului käsituliaseiden rätinää ja yksittäisiä tykinammusten räjähtelyjä. Hiljaisuus oli jollakin tavalla enteellistä, kuin tyyntä myrskyn edellä, sen jokainen tunti olemuksensa. Tunsimme, että olimme odotettuja — mutta millä tavalla, sitä eivät mielipiteiden vaihdotkaan selvittäneet. Sovimme varovaisuudesta joka tapauksessa.

Kallion juurella olevaan lepikkoon olimme jo päässeet kenenkään häiritsemättä ja ennakkojännittyneisyys oli jonkin verran hälvennyt. Olimme nähneet liikettä kalliolle, mutta emme kyenneet tunnistamaan, olivatko liikkujat omia vaiko vieraita. Kaikitenkin omia, koska eivät olleet ampuneet, vaikka varmasti olivat nähneet meidän ylittävän takanamme olevan peltoaukean. Huutelimme tunnussanoja ja tiedustelimme, olivatko he "omia". Vastausta emme saaneet, ei ampumalla eikä huutamalla.

Olimme jo kapuamassa tuolle kalliolle, kun vastaan avattiin tuli kolmesta konekivääristä ja joukosta muita konekiväriä. Yritimme jälleen saada huutamalla selväksi, että täällä oli "omia" tulossa ja kiellettiin ampumasta, mutta konekiväriin vaihdettiin siellä vain uudet "vyöt" luotien pieksäessä rinnettä, niin että lepikko tutisi.

Tulitus painoi meidät vähitellen alas rinteeltä, kohti ennen mainittua peltoaukeaa, josta olimme tulleet. Leikkiin oli yhtynyt vielä itäpuolella olevalta Liimatan pysäkin suunnalta ampuva konekivääri, joka teki lepikon entistäänkin tukalammaksi. Jokainen kuollut kulma, savihaudat ja kaikki kuopat oli käytettävä hyväksi selvitäksemme hengissä tästä ristitulesta. Moni sotilaista pullikoi savihautojen sammaleisessa vedessä suojatakseen itsensä.

Mutta ei tähänkään voinut loppuiäkseen jäädä. Kallio-

Liimatan pysäkin ja Viipurin kaupungin välinen maasto, jonka yli 11. joulukuuta 1941 hyökkäsi vihollisen tulen alaisena VKT:n linjan taakse, Tammisuolle

nyppylä tuliaseineen oli liian vahva läpimurtoon. Muualta se oli tehtävä, siltä näytti. Vihollisia liikuskeloi nyt vähän joka puolella. Onneksi peltoaukean sarkaojat olivat poikkisuunnassa ammunnan suhteen. Jospa niitä myöten pääsisi etenemään ja pois tästä hornankattilasta. Päätökseksi tuli, että yritetään yksittäissyöksyyn ojiin ja niitä ryömien itään päin, kohti Liimatan ratapihaa, joka näytti rauhallisimmalta.

Ja ihmeellisellä onnella tästä selviydyttiinkin, vaikka konekiväriä pitivät peltoja jatkuvasti tulensa alla. Tuli vain muutamia haavoittuneita ja kaatuneita.

Vähän ajan kuluttua oltiin jo koolla ratapihan vierellä olevissa maanpainautumissa ja muissa kuolleissa kulmissa. Mutta entistäänkin kaameampien tosiasioiden edessä. Ratapihan leikkaussyvennykseen oli asetettu hyökkäysvaununuketju. "Klimejä" seiso siinä n. 20 m:n välein, rintamasuunta tulosuuntaamme. — Meitä odotettiin! Onnelinen havainto oli, että hyökkäysvaunujen luukut olivat auki. Näkyi jalkoja ja savuavia tupakannatsoja tipahteli ratapihalle.

Jälleen käydyn neuvottelumme tuloksena oli, että tästä yritettiin. Konepistoolimiehet ottivat vaununsa ja asettuivat aseisiin tulittaakseen hyökkäysvaunujen aukkoja, toisten samanaikaisesti ylittäessä aamumun suojassa Liimatan ratapihan ja itse välittömästi seuraten. Heti ratapihan toisella puolella odotti suojaava kuusimetsikkö.

Operaatiomme olikin niin täydellinen yllätys hyökkäysvaunumiehistölle, etteivät he laukaustakaan ampuneet läpimurtoamme aikana. Kylläkin pian sen jälkeen. Kun olimme päässeet metsään alkoivat pikakiväärin puhua. Kuusenlatvusta ja muuta metsänsilppua tuli alas niskaamme vähän aikaa, että hirvitti. — Mutta nyt oltiin saaron ulkopuolella. Nyt oli jälleen toivoa, sen tiesimme.

Ratapihan viereisen metsikön takana oli niitty, jolla oli venäläisten hevosia lieassa, parin vartiomiehen kykkiessä eräiden rattaiden luona niityn laitaan tullessamme. Poikamme pääsivät "kalauttamishollille" miesten ehtimättä antaa minkäänlaista hälytystä. Täällä järjestettiin haavoittuneet ja pataljoonan komentaja, majuri U. Anthoni hevosten selkään. Matka jatkui yli soiden kohti Viipurin maantietä, jossa Tammisuolla saatiin ensimmäinen kosketus omiin joukkoihin, tietä miinoittamassa oleviin pioneereihin. — Olimme jälleen omiemme puolella — Suomessa.

Täällä piti pataljoonankomentaja myöskin mottivaiheen jälkeisen ensimmäisen käskynjakonsa, kiittäen ja syleillen ilosta miehiään, joista osa oli lähes kelteisillään, suurin osa ilman jalkineita, jotka oli katsottu taisteluvaiheissa haitallisiksi ja hiertäviksi. Vesiä, savihautoja sekä soita oli jouduttu ylittämään, eikä aika ollut riittänyt saappaiden hoitamiseen. Pois potkimiseen vain, kesä kun oli.

Eivät olleet paljon paremmin majuri Anthoninkaan asiat. Hän oli tuolla ratapihan pellolla joutunut hakemaan tulisuoja paljon käytetystä kenttäkämälän montusta ja jäljet olivat vielä näkyvissä ja todettavissa selvästi. — "Aromihaju" oli pettämätön, sen totesi varsinkin käskynjona syleilyvaiheessa.

Palataksemme nyt kertomuksen lopussa vielä sinne "omien" miehittämälle kalliolle, on sanottava, ettei ainaakaan tämän kirjoittaja vielä nytkään tiedä, mikä oli siellä miehitys. Oliko kallio vihollisen hallussa vai oliko niin, kuten monet silloin arvelivat, että aukonpitäjiksi olisi tuotu joitakin vastä koulutettuja omia joukkoja, joiden hermot eivät kestäneet tilannetta. Viipurin puolustusjoukkojen tilanne olikin tällä hetkellä mitä jännittävimmissä vaiheessa.

MARTTI J. HÄMÄLÄINEN

unohtumaton yö

SA-kuva

Valkeasaaren asemien keskustan maastoa

KESÄKUUN 9. päivänä 1944 taistelutoimet jatkuivat Karjalan kannaksella Valkeasaaren "Risuniemessä". Tuon päivän ja seuraavan yön tapahtumiin liittyy seuraava juttuni.

Seisoin havainnollisesti sanottuna hermot kädessä ja lomakuume kainalossa, parhaisiin saappaisiin ja pusakaan puettuna. Sopiihan toki arvata, että Suomen armeijan ensimmäisen kk.komppanian miehen lomalle lähtiesään täytyi olla mallikelpoisesti puettu ja muutenkin näyttävä ilmestys, kun lähti edustamaan kaaderiporukkaa koti-Suomeen. Tähän komeiluun oli aistillisesti vaikuttamassa komppaniamme keulakuva elikkä kapteeni Purontaka, joka osasi mainostaa, kehua ja simputtaa omaa poppootaan, jos vain siihen oli tilaisuus. Mutta ylpeilyyn oli aihettakin, sillä hänellä oli parhaat ikäluokat käsiteltävinnään, ja kuri oli säilynyt pientä purnausta lukuunottamatta melkoisen hyvänä. Tämä meidän "Isä" antoi lapsilleen aina ohjeet lomatodistuksen ja litteran lisäksi, miten tulee käyttäytyä lomalla ollessa. Hän olikin ohjesäännön mies kiireestä kantapäähän, minkä todistaa sekin, että mies oli sotinut itsensä muutamassa vuodessa kersantista "kapuksi".

Minä vartoin ko. aamuna juuri tätä isällistä puhuttelua ja saikkahevosta linjaan, jotta olisin päässyt lähtemään lomalle, mutta "sotamies venäläinen" sotki minun lomani, kuten paljon muutakin. Joten "Isi" sai varttoa minua turhaan puhutteluunsa, kuten mekin saimme turhaan odottaa saikkakuskia linjaan, sillä hänelle oli käynyt niin, että kiesit oli ammuttu alta pois ja miehestä taisi tulla ensimmäinen niinkutsuttu "käpykaartilainen" meidän poppoostamme.

Meillä kaikilla oli varma tieto siitä, että odotettavissa oli vihollisen hyökkäys. Mutta milloin? siitä ei ollut mi-

tään varmaa tietoa kenelläkään muilla kuin ehkä "Tiltulla", joka huuteli tämän tästä kehoituksia meille, että "Lähtekää pojat litomaan kotia kohti ettei "kivitielle" tule tungosta", mutta Tiltukin erehtyi, sillä harvat meistä, jotka sieltä lojot lopulta ottivat, käyttivät kivitietä hyväkseen, vaan puikkivat pois suomaastoa ja vähäistä metsää hyväkseen käyttäen.

Niin, kello kuuden aikaan aamulla olin taisteluhaudassa hermoillen ja kiroillen töpinän heikkoutta, koska sitä saikkakuskia ei tullut. Mutta samalla näin itäisellä taivaanrannalla komean 9 koneen muodostelman, joka ei ollut kuskaamassa saikkaa, vaan pommeja möyhentääkseen maaperää jossakin. Minä arvelin ensin, että Viipuri tulisi saamaan todellisen tulikasteen, mutta sitten koneitten saavuttua kohdallemme huomasin erehtyneeni tosissani, sillä koneissa, jotka lensivät muutaman sadan metrin korkeudessa, aukesivat luukut ja taivaalta alkoi kuulua kuuleman uikutus pommien irtautuessa koneista.

— Ohi menee! sanoin varmaan äänekkäästi ja sain jalat alle ja korsuun herättämään poikia ylös. Mutta matkalla havaitsin jo toisen laivueen ilmestyneen taivaalle, ja se oli puolta isompi kuin ensimmäinen. Hälytin pojat poteroon taikka taisteluhautaan aseisiin, sillä silloin olin jo varma siitä, että lomat jäi pitämättä ja sai tyytyä siihen, mitä kohtalo tielle heittää.

Ainakin kolmas konemuodostelma ilmestyi vielä taivaalle, ja se oli yhä kasvanut tuplaten.

Muistan, kun sanoin "ryhmyrille" asetettuani koneikiväärin valmiiksi ampumaan, jos jotakin ilmestyisi etumaastoon:

— Tuota menoa jos jatkuu, niin tänään ei nähdä aurinkoa ollenkaan, vaikka taivas olisi pilvetön!

Pommituskoneet kylvivät pomminsa, joiden kohde oli

ohi meidän asemiemme, koska olimme niin lähellä vihollista, että lentäjät eivät uskaltaneet pudottaa pommejaan omien miestensä ollessa vaarassa. Mutta kauempana olevat elimet ja niin rykmentin kuin pataljoonankin komentopaikat sinersivät pelokkaita ja pakokauhun valtaan joutuneita herroja ja muitakin.

Tämän ensipommituksen jälkeen alkoivat sitten meidänkin niskavillamme olla vaarassa ja pelko pöksyissä, sillä nyt alkoi tykistö ampua, eikä se ollut mitään hakuamunntaa, vaan täydellistä rumputulua. Se lähti liikkeelle aivan etumaastosta ja vyöryi metri metriltä kauemmaksi ja kauemmaksi. Hiekka pölysi kymmenien metrien korkeuksiin.

Tuskin olivat kranaatit kerinneet räjähtää, kun vihollisen jalkaväkijoukkoja alkoi marssia kello 7 jälkeen hiekkapilvien keskeltä esiin. Ne marssivat etukumarassa, väsyneet sotilaat rintamalinjassa, aivan meidän asemiemme eteen. En osannut mitään muuta kuin suolata tuohon joukkoon kk.tulta. Leväsen äidin poika syötti patruunavyön toisensa jälkeen konekiväärin sisuksiin. Minusta kuitenkin näytti kuin kehenkään ei olisi osunut, sillä miestä tuli kuin Tanskan saunasta jouluaattona.

— Lippaat loppu! huusi Leväsen poika vihdoinkin korvaani.

— Sitten mennään mekin! sanoin ja nappasin "varsinaisen" olalle, koska patruunankantajat eivät tuoneet täydennystä. Olimme aivan avuttomia, joten koetin hamuta jostakin patruunoita, mutta turhaan. Eräässä taisteluhaudan mutkassa kyllästyin varsinaisen kantamiseen, nappasin lukon pois aseesta, heitin tulikuuman piipun moneen, löin käsikranaatin varsinaiseen koteloon sisälle ja niin olin kevyesti aseistautunut Suomen soturi. Parabelum vain oli kädessä ja kaikki patruunat, mitä omistin, olivat aseeni lippaassa.

Kaverit olivat vetäytyneet jo melkoisen matkan päähän minusta. Minun mieleni olisi tehnyt poiketa korsullemme, mutta se jäi siinä tohinassa tekemättä.

Sotamies venäläinen oli vallannut asemamme, mutta mekään emme vetäytyneet kovin pitkälle. Kuinka pitkälle, sitä ei "kuollut" mies voikaan tietää, sillä minä sain eräässä taisteluhaudan kohdassa kranaatin lähelleni ja luulen ilmanpaineen tainnuttaneen minut. Komppanian lähetti oli sitten kulkenut ohitseni ja koeteltuaan valtimoani luultu pumppuni lakanneen lyömästä, kuten oli kirjurille kertonut. Ei ollut kiirettä kaatuneiden kuljettamiseen, sillä nyt oli lääkintämiehillä täystyöllisyys vaikeasti haavoittuneitten kuljetuksessa. Niin minäkin sain nousta kuolleista omin neuvoineni, mutta kuolleeksi minut joka tapauksessa ilmoitettiin aina kotiin asti ja siunattiin "sankarina".

Minä olin nukkunut kauan, ennenkuin heräsin, koska en ollut levännyt edellisenä yönä yhtään. Herätessäni olin jo iltapuoli. En kuullut muuta kuin huminaa korvisani ja nälän kurnuttavan vatsaani. Pistoolini oli jäänyt alleni, joten sitäköön ei ollut kukaan evakuoanut. Se kädessäni haparoin sitten eteenpäin, tai oikeastaan taaksepäin, sillä asemamme oli menetetty ja minä liikuin linjojen välissä, mikäli jälkepäin asian ymmärsin. Kuljin tutuksi tullutta yhteyshautaa vielä jonkin verran sekäpäisenä, mutta pistoolini aina valmiina, kuten partiopojalla.

Matkalla näin pari kaatunutta ja totesin, että ne eivät olleet meidän porukan poikia. Kuinka kauan ja pitkälle minä olin harhailut, sitä en tiennyt, lopulta en välittänyt mitään enkä mistään. Päädyin erääseen korsuun ja nuohosin paikkoja eväitä etsien. Erästä leipälaukusta löysin siivilimöunaa, minkä pistelin makoisalla melihälällä näl-

käiseen nahkaani. Poltin kai savukkeen, heittäydyn pitkäksi laverille ja nukuin ajatuksiini, että näinkö minut on jätetty yksin koko Karjalan kannaksen vartijaksi.

Olin varmaan nukkunut monta tuntia, sillä kesäyö oli laskenut hämärän vaippansa maan ylle. Nyt oli kuitenkin kuuloni tullut ainakin osittain takaisin, sillä kuulin selvästi kranaattien räiskettä ja erotin jo selvästi konetuliaseitten papatuksen.

Niin, ajatellapa miltä tuntuu miehestä, joka on luullut eksyneensä yksinäiselle seudulle ja lopulta löytää tien asutulle alueelle! Nyt kuului tappelun ääni Suomesta päin ja läksin nopeasti astelemaan ääntä kohden. Ääni kuului vihollisen konekivääristä, joka tulitti jatkuvasti poikiamme, joiden huomasiin kulkevan yhteyshautaa pitkin. Kuin ihmeen kaupalla pääsin satakunta metriä kulkemaan niin, ettei yksikään vihollinen sattunut kohdalleni. Mutta sen saatte uskoa, että minä poika pelkäsin. Ensimmäinen, johon törmäsin, oli kapteeni Rummukainen, joka oli tähyilemässä paikkaa, mistä voisi vaientaa tuon vihollisen kiusankappaleen.

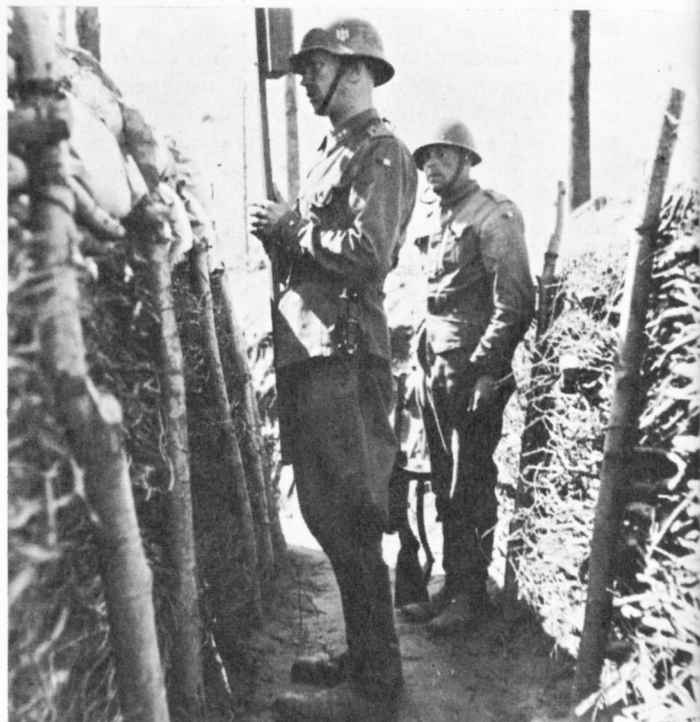
— No, mistäs te hiippaillette? olivat kipparin ensi sanat.

Koetin selittää hänelle, mistä tulin ja mitä tiesin. Näin kapun huulille nousevan leveän hymyn.

— No, eikö siellä ollut ketään muita, edes vihollisia? muistan hänen kysyneen. Sitten hän tuikkasi käsikranaatin käteeni ja osoitti paikkaa, missä vihollisen konekivääri sijaitsi. Tämän hän teki, koska tiesi minun olevan jonkinlainen heittäjä, kun pelailin vähän pesäpötsiä. Heitin kranun, ja se osui varmasti poteroon, minne kippari oli osoittanut. Mutta kuului vain muutama sekunti, ja taas papatti kk. pienen sarjan. Rummukainen antoi toistamiseen kranaatin ja minä heitin, mutta tulos oli aina sama. Muistan elävästi, mitä kapteeni Rummukainen sanoi, kun kranut olivat lopussa.

— Tuo saatanan monttu on aaveitten pesä! ja niin me liityimme taas omiemme joukkoon. Minä en tosin tavan-

Valkeasaaren asemien risuilla verhottua hiekkaperäistä taisteluhautaa. Upseeri peiliperiskoopilla tähyilemässä 50 metrin päässä olevan vihollisen toimintaa

nut pitkään aikaan oman joukkueen poikia, joten jäin 3. komppanian poikien joukkoon.

Olen ihmetelty tuhannet kerrat, että meidän jätettyämme asemamme venäläiset eivät olleet edes uteliaisuuttaan kolonneet korsujamme. Jälkeenpäin sain kuulla, että meikäläiset eivät kohdanneet minkäänlaista vartarintaa, kun he tulivat aseisiin, joista poistuimme aamupäivällä.

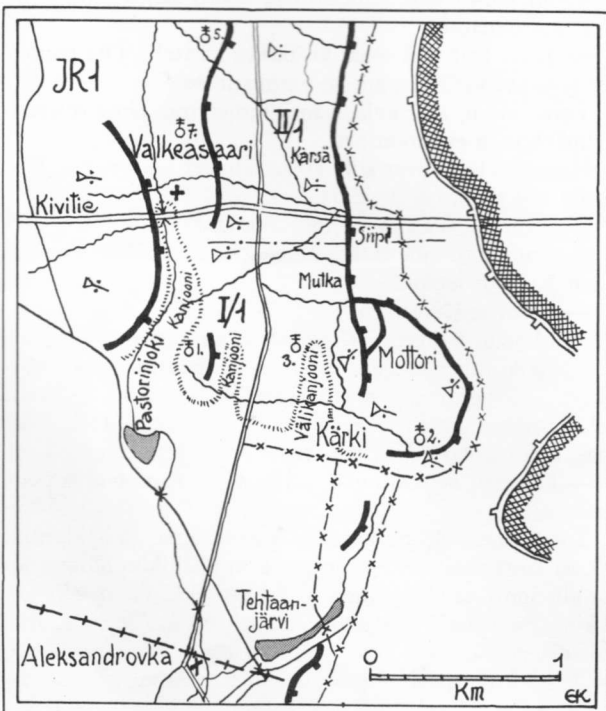
Pyörin jonkin aikaa jalkaväkijoukoissa, kunnes tapasin erään Lappeen pojan, sotamies Mentulan, joka oli samaa "vuosimallia" kuin minäkin. Hänen korsunsa oli meidän korsumme välittömässä läheisyydessä ja sovimme retkestä yhdessä korsuillemme. Nuoria ja yltiöpäitä kun olimme, lähdimme koettamaan onneamme. Minulla oli syytäkin tehdä tämä hiljainen evakuointi- ja tiedustelumatka, sillä leipälaukkuni oli jäänyt korsulle ja se sisälsi pelkästään tupakkaa ja sokeriannoksista kerätyn siviililahjapakkauksen äitimuorille vietäväksi.

Meikäläiset eivät päässeet tai ei heillä ollut haluakaan palata näihin edessä oleviin asemeimme, luultavasti saarrostusta peläten. Porukat pysyttelivätkin niinkutsutulla suoralla linjalla. Koti-Suomessa päin oli kanjoni ja sen takana viivytyksinjaa, edessä taas oli viholliseen päin alavasti laskeva, tasainen maasto, edullinen paikka asemille, mutta liian lähellä viivytyksinjaa.

Kärkeen eli siis korsuillemme oli matkaa noin parisataa metriä, mutta niin me vain Mentulan kanssa läksimme talsimaan niitä kohden. Etenimme varovasti vuorotellen liikkuen. Mentulalla oli konepistooli ja minulla parabelum kädessä ja muutamia munakranaatteja taskuissa. Olin niitä kahminut lähtiessämme liikkeelle. Mihin meillä oli aikomus? siitä ei mainittu kenellekään.

Pääsimme perille kenenkään häiritsemättä. Jalkaväkikorsu oli parinkymmenen metrin päässä meidän korsustamme vasemmalle johtavasta pistokkeesta. Menimme ensin Mentulan korsulle, mutta sinne päästyämme meitä kohtasi suuri pettymys, sillä jv.korsu oli pelkkänä tukkiläjänä. Sinne oli osunut isompi ammus, niin että kattohir-

Valkeasaaren rintamalohko, johon kohdistui venäläisten 9.6.44 aloittaman suurhyökkäyksen painopiste

ret törröttivät penkalla ja taisteluhauta oli tukossa.

Sieltä siirryimme vähin äänin meidän korsullemme, joka oli säilynyt kuin ihmeen kaupalla ehjänä. Minä laskeuduin korsuun johtavat porrastumat alas, potkaisin oven auki ja siirryin syrjään, koska pelkäsin, että korsumme olisi miinoitettu ja jätetty sen takia koluamatta ja tyhjäksi. Minä osasin pelätä aivan tarpeeksi, sillä tuo henkiriepu on joskus rakas, ja pelon hetkellä sen tulee tuntemaan todeksi. Astuin lopulta sisälle, Mentulan jäädessä ulkopuolelle pitämään postia taisteluhaudan suulle.

Kaikesta näki, että korsusta oli lähdetty kiireesti, sillä kaikki oli hajan hajan. Pari vilttiä oli jopa oven suussa saakka lattialla. Otin leipälaukkuni ja repusta pistooliin patruunat, jotka olin sinne jättänyt. Katselin ympärilleni ja hävitin joitakin kirjeitä. Sitten läksin nousemaan pois korsusta.

Mentulaa en nähnyt, kun tulin takaisin, ja minut valtasi jonkinlainen pakokauhu tai kuitenkin jotain sen kaltaista. Pistoolia oikeassa kädessä lujasti puristaen nousin varovasti taisteluhautaan. Kun olin päässyt sen hautapistokkeen päähän, joka johti meidän kk.pesäkkeen sahanteräpistokkeelle, olin jähmettyä paikoilleni ja niin lultavasti teinkin. Edessäni seisoi suikkalakkiin pukeutunut vihreäpuseroinen pitkänsotjakka, paljon alle kahdenkymmenen oleva venäläinen sotilas.

Katsoimme toisiamme suoraan silmistä silmiin pitkän tovin. Nuorukaisella oli venäläinen kevyt konepistooli kainalossaan, ja se oli suunnattu minuun päin. Seisoimme kumpikin vastatusten mitään sanomatta tai mitään tekemättä. Sitten näin tämän nuorukaisen suupielessä hymyn häiveen ja ajattelin loppuni tulevan, koska suhteet aseistukseen nähden olivat yksi kymmenen tai vieläkin suu-remmat. Konepistooli oli pistoolia vastassa.

Aivan selvästi näin menneisyyteni pikaisella filminauhalla, niin hyvät kuin pahatkin tekoni. Olin valmis ottamaan armoniskun ja loppulyönnin tälle maalliselle vaelukselleni. Mutta niin ei käynytkaan. Tämä venäläinen sotilas teki täyskäännöksen ja lähteäkseen pois käänsi selkensä minulle. Tämä oli hänelle kohtalokas käänös, sillä minulle sattui kohtalokas erehdys.

Minä en tahtonut varmastikään ampua sillä hetkellä, mutta sormeni liipaisimella teki tepposen minun tahtomattani. Saatte olla aivan varmoja siitä, että minä en olisi normaalioloissa osunut lonkalta ampuen edes ladon seinäänkään siltä matkalta enkä liioin lyhyemmältäkään, mutta tuo laukaus osui suoraan tätä nuorta soturia niskaan tai takaraivoon. Laukauksen ammuttuani jäykistyin melkein paikoilleni, kun hämmästyin tekoani. Minä väräsin, ja hiki virtasi otsaltani noronaan. Olin menossa toiseen suuntaan, mutta menin tämän kaatuneen luo, polvistuin hänen vierelleen ja sanoin:

— Anna anteeksi tekoni! — uskokaa minua, mutta sillä hetkellä kirosin itseni sekä sodan julmuuden. Minä olen monet monet kerrat ajatellut tuota tapahtumaa ja tunnen syyllisyyttä tuon tuntemattoman vihollisnuorukaisen elämästä.

Palattuani takaisin omien joukkoon ja Mentulan tavatuani hankin varmasti huomasi minussa jotakin muuttuneen.

Nyt jälkeenpäinkin, 25 vuoden kuluttua muistan tuon nuorukaisen kasvopiirteet ja hänen viimeisen hymynhäiveensä. Ne ovat syöpyneet sieluni sisimpään sopukkaan ja tulevat säilymään siellä, kunnes suuressa tuntemattomassa tulemme, jos yleensä siellä tavataan ketään, kohtaamaan ja tulen tekemään tilityksen teostani. Niin miksi?

HAAPAJÄRVEN sankarinhaudassa on vainaja, joka on sinne joutunut monien harvinaisten tapahtumasarjojen päätyttyä. Koko tykistörykmentti, KTR 4, kait silloin aikanaan hänen eläessään tiesi harvinaisella tavalla rykmenttiin tulleesta 8. patterin tulenjohtueen pojasta ja vielä hänen kuolemastaankin, sillä koko patteri tunsivat kasvattiäidin tavoin kaipausta suosikkinsa menettämisestä. Kuitenkaan hänen elämänsä vaiheet lapsuudesta saakka eivät ole monen tiedossa. En ainakaan ole koskaan kuullut kenenkään silloisen patterin miehen kertovan hänestä. Sattuinkin kerran vartiossa hänen kanssaan ollessani kyselyjeni tuloksena hänen elämänsä kulusta kuulemaan, vaikka hän hyvin vähäpuheisena ei siitä paljon puhunut. Kun katselee sankarihaudallamme laajalla alalla olevia sankareiden henkilökohtaisia matalia kivistöjä, löytää niiden joukosta vähän puutteellisin henkilötiedoin varustetun kiven. Siihen on hakattu: Sotm. Toivo Rantia 1919—25.1.1942. Hänen syntymästään ei tiedetä muuta kuin, että hän oli syntynyt Venäjän puolella Inkerissä.

Toivo Rantian äiti oli inkeriläinen ja isä Suomesta, josta Jyväskylän seudulta. Hän aikoi etsiä omaisiaan Suomesta, kun vapautuu, mutta he jäivät etsimättä. Kuulan osuttua otsaan katkesi hänen elämänsä.

Orvon tie

SAMPPA JAAKONAHO

Toivo ei ollut saanut nauttia vanhempiensa rakkaudesta. Hän oli koulupojaksi kehittymässä, kun eräänä yönä tuli miehiä, jotka riistivät perheestä isän ja veivät ties minne. Sille tielle hän jäi iäksi. Äiti järkyttyi tästä niin, että kallistui sairaavuoteelle ja kuoli. Toivo jäi yksin ja orvoksi kylmään maailmaan, mutta hänelle jäi mieleen vanhempain keskustelu Suomesta pyhäksi muistoksi ja hän tiesi aina, että hänessä sykkii suomalainen veri. Hän joutui lastenseimeen kasvatettavaksi, kävi koulua ja oli opettajaksi valmistavassa koulussa, kun syttyi sota. Silloin hän sai tykistökoulutuksen ja joutui rintamalle tykkipatterin mukana taistelemaan suomalaisia vastaan. Hän muisti aina, kun ammus lähti suomalaisten linjoja kohden, että se menee tuhoamaan hänen heimoelämänsä. Hän hautoi mielessään, miten pääsisi loikkaamaan suomalaisten puolelle, mutta kun oli kaukana etulinjasta raskaassa tykkipatterissa, niin sieltä oli vaikea irtaantua.

Kerran joutui kuitenkin se tykkipatteri, jossa Toivo palveli, niin kovaan suomalaisten antamaan tykistökeskitykseen, että siinä syntyi täydellinen sekaannus ja pakokauhu. Tätä tilannetta hyväkseen käyttäen Toivo heittäytyi syvään ojaan Jessoilan maastossa, jossa pientareella kasvava pitkä heinä antoi hänelle täydellisen suojan. Siinä maastossa hän päätteli, että kovaa tykistökeskitystä useimmin seuraa hyökkäys. Niinhän siinä kävikin, että pian taakse vetäytyvät omat joukot menivät ohi ja niitä seurasivat hyökkääjät, koska alkoi kuulua suomalaisten komentosanoja. Eräs heistä jo laskeutui samaan ojaan, mis-

sä Toivo oli, mutta kukapa siinä kaikessa kiireessään huomasi tutkia oja. Makaan sydän vain pelosta ja jännityksestä pompotti tavallista nopeammin. Tuli sitten hiljaisuus, hän nousi ja kurkisti piennarheinien raosta. Noin 100 m päässä näkyi liikettä. Toivo mietti, miten menetellä, että voisi antautua sopivasti vangiksi. Päivä alkoi kallistua iltaan. Tiellä tuli silloin kaksi kärryhevosta ja kolme miestä, jotka kääntyivät heinäpeltosaralle keskustellen:

— Tuolla on vähemmän tallattua maata, niitetään sieltä!

Yksi miehistä otti viikatteen ja alkoi niittää, toinen koki sylillään heiniä kärryyn ja kolmas piti hevosta kiinni. Nyt oli hyvä tilaisuus. Hoikka nuori poika nousi ojaan, lähti kävelemään kädet ylhäällä miehiä kohti. Miehet vähän nostivat päätään ja katsoivat, mutta työtahti ei häiriintynyt. Topi tuli heidän luokseen.

— Jaha, mikäs mies sinä olet?

Vanki selitti, että hän oli Venäjän armeijasta ja oli heittäytynyt tuonne pellon ojaan antautuakseen suomalaisille vangiksi.

— Laskehan kätesi alas, puutuuhan ne tuolla ylhäällä!

Toivo laski kätensä alas ja tarjosi niitä sidottavaksi, mutta suomalaiset panivat nauruksi:

— Ei hyvä poika me sinua sidota!

Vanki joutui ihmeisiin, eivätkö ne häntä otakaan vangiksi, vaan surmaavatko ne hänet? Niittäjä päästi viikatteen kädestään ja sanoi:

— Uh-huh, eiköhän sitä jo yhden tupakin edestä tullutkin, otti tupakka-askin, tarjosi vangille ja toisille miehille.

— Olet venäläinen ja puhut noin selvää suomea?

— Minä olen inkeriläinen ja äidinkieleni on suomi.

— Suomeahan ne kuuluvat inkeriläiset puhuvan.

Toivo esitti, että hänellä tuolla makuupaikassa on hyvä puoliautomaattikivääri, jos halutaan, niin voidaan se sieltä ottaa.

— Jos se on kunnon ase, niin kannattaahan sen ottaa korjuuseen.

— Käypä sinä nuoremmuuttas hakemassa se!

Vanki joutui taas ihmeisiin ja koetti sanoa, että siinä ovat patruunatkin.

— Totta kait sinä osaat kivääriäsi käsitellä. Ota panokset pois pyssystä tai pane se varmistimeen!

Toivo sanoi, että kyllä häntä ihmetyttää tämä miesten kylmäverinen esiintyminen.

Hevosmiehet olivat sillä aikaa tehneet kuormansa, kun vanki tuli ja tarjosi kivääriä.

— En minä sitä ota, kanna vaan sinä!

— Istuhan tuonne taakse heinäkuorman päälle, viedään sinut Kivarin luokse!

— Mikä se Kivari on?

— Meidän patterinpäällikkömme vain.

Vangille tuli taas outo olo. Nyt he panivat hänet istumaan panostetun automaattiaseen kanssa tänne kaikkien selän taakse, josta olisi hyvä ampua joka ukko. Hän esitti taas, että otetaan nämä patruunat pois. Ajaja tuumasi:

— Ota pois ne patruunat, jos ne sinua vaivaavat ja pistä taskuusi!

Toiset menivät purkamaan kuormaansa, ja tykkimies Ahola lähti vankia viemään patterin päällikön luokse, joka oli nuori vähäpuheinen luutnantti. Päällikkö teki joitakin kysymyksiä ja keskustelu kävi verkkaisesti. Rantia esitti:

— Enkö minä saisi ryhtyä palvelemaan Suomen armeijassa?

Hetken mietittyään päällikkö päätti ottaa hänet lähetikseen ja ilmoitti siitä esimiehelle.

Niin sitten Toivo Rantiasta tuli KTR4:n 8. patterin-päällikön ja tulenjohtouseerin lähetti, johon tulenjohtuseeseen minäkin Präässä yhdyin.

Tämä Topi oli senjälkeen koko patterin suosikki. Aina kun saatiin päivärahat, niin jokainen mies pani 5 markkaa Topin hyväksi, niin että hänelle sillä lailla kertyi tupakkaa ja muut tarverahat. Varusteita hankittiin myöskin, että Toivo pääsi venäläisistä vaatteistaan. Lopuksi hänellä ei ollut muuta kuin venäläinen reppu ja sekin asia korjaantui, kun rykmentin kenttäpappi Hohti kirjoitti asiasta Nivalaan lotille. Sieltä tuli uusi selkäreppu täynnä tavaraa, vaatetta ja syötävää. Nyt oli Topi kuin suomalainen sotilas ainakin.

Kerran oli meitä puhelinmiehiä käymässä Äänislinnan lähettyvillä oltaessa jollakin työkomennuksella rykmentissä. Silloin rykmentin adjutantti rupesi kyselemään meiltä, että ainako me keskuudestamme keräämme Toivo Rantialle tarverahat? Kun myönsimme tämän, niin adjutantti käski sanoa patterin vääpelille, että pannaan vain hiljaisuudessa Topi palkkalistalle, sillä kyllä se menee läpi, ettei teidän tarvitse markkojanne uhrata. Niin rupesi

Toivo saamaan päivärahat valtion kassasta eikä tarvinnut olla armopaloilla.

Kun patterin päällikkö kerran lähti kotilomalle, niin hän hankki Topillekin 15 vuorokauden loman ja otti hänet mukaansa, jotta Toivo saisi nähdä, minkälainen on Suomi. Luutnantti Kivari oli kotoisin Oulun puolesta. He menivät yhdessä niin kauas, kunnes tuli se sivurata, jonka varrella oli eräs Toivon kirjeenvaihtoystävä ja myöskin suuri osa tulenjohton miesten kodeista. Topille oli annettu vietäväksi terveisiä heidän koteihinsa. Hänen kirjeto-verinsa oli siellä niin vankasta talosta, ettei tarvinnut ruokapaikkoja muualta etsiä.

Sattui niinä päivinä, kun Toivo oli lomalla, että täällä pitäjässä oli sankarien hautajaiset. Häinkin oli niissä läsnä, joten sai siten olla näkemässä suurempaa väen kokousta ja suomalaisten suhtautumista yhdessäollessa toisiinsa. Tämä oli erikoisesti kiinnostanut häntä.

Kun loman loppuminen alkoi lähestyä, niin Toivolla oli ollut patterin päällikön kanssa sellainen sopimus, että hän tulee Ouluun ja ottaa yhteyden esimieheensä, niin että saa samalla nähdä pohjois-Suomeakin. Sitten he palasivat yhdessä rintamalle.

Rantia kun sitten kertoi matkansa vaikutteista, niin

Syvärin luostari

SA-kuva

hän­tä oli erikoisesti kiinnostanut kotiemme vauraus ja siisteys sekä etenkin ihmisten suhtautuminen toisiinsa. Hän kertoi myös kuinka ihmiset sankarihau­dalla suhtautuivat vapaasti ja toverillisesti toisiinsa, eikä kukaan orjail­lut lähimmäistään, vaan kaikilla näytti olevan vapaus sanoa sanottavansa. Etenkin uskonnolliset toimitukset sankarihau­dalla ja kirkossa olivat ihania ja pyhiä. Tämä teki häneen, joka ei ollut ikäänään sellaista nähnyt, niin valtavan vaikutuksen, ettei hän nyt enää ihmetellyt suomalaisten urhokasta taistelua suurta vihollista vastaan. Maassa oli niin paljon hyvää, jota kannatti puolustaa.

Sattui sitten tammikuun 23. päivänä 1942, että venäläinen teki läpimurron Syvärin yli Troitsankon­nun kohdalla ja pääsi pureutumaan komppanian vahvuisena joukkona suomalaisten ase­miin. Vihollisen kanssa lähitaisteluun joutui ensin tykistön tulenjohtue ja patterit, mutta siten tuli apuun meikäläisten jalkaväkeä. He katkaisivat vihollisen sillanpään, joka näin tuli motitetuksi. Mutta siitä huolimatta vihollinen pureutui maastoon sitkeästi eikä antautunut. Tätä mottia oli Toivokin purkamassa. Päällikkö laittoi jonkun mukana sanan, että Topin tuli saapua hä-

nen luokseen, sillä hänellä oli jokin tehtävä annettavana. Toivo lupasi lähteä, mutta kun hän oli juuri jyvälle saamassa vihollisen, niin ei malttanut heti nousta. Hän nosti vähän päästään nähdäkseen paremmin, mutta sitä ei olisi pitänyt tehdä, sillä kuula iski silloin venäläisten puolelta Topin otsaan ja näin päättyi nuoren miehen seikkailurikas elämä.

Haapajärvelle lomalla ollessaan oli Toivo esittänyt kirjetoverilleen toivomuksen, että jos hän kaatuu, niin olisi ihana päästä tämän pitäjän multiin. Kun yksikössämme tiedettiin tämä toivomus, niin kenttäpappimme, kirkkoherra Hohti hankki luvan tämän ei mihinkään kirkkokuntaan kuulumattoman inkeriläisen hautaamisesta sankarihautaan. Lupa tuli ja Toivo tuotiin Haapajärvelle haudattavaksi ja siunattiin sankarihautaan saaden osakseen kauniin ja pyhän toimituksen.

Jo aikaisemmin sankarihau­dalla pidetty toimitus, jota Toivo oli kuunnellut, oli syö­pynyt hänen mieleensä niin, että hän olisi varmaan valinnut samanlaisen toimituksen itselleen, jos olisi ollut kaksi vaihtoehtoa: Venäjälle palaaminen tai kaatuminen suomalaisten riveissä.

Kenttätykki asemissa Syvärillä

SA-kuva

VÄINÖ HAVIA

TYÖTÄ ja ruokaa! Tämä on useasti käytetty iskulause. Eikä ole ihmeäkään, onhan jokapäiväinen leipämme eräs tärkeimmistä elämänehoistamme. Tämä pitää paikkansa niin rauhan kuin sodankin aikana. Sodan aikana voi joutua kokemaan ruuan puutetta kuljetushäiriöiden takia, ja usein vasta silloin tulee tarkemmin ajatelleeksi huollon tärkeyttä. Tässä tuon esille muutamia pieniä elintarvikke- ja asehuoltoon liittyviä tapahtumia Kev.Psto 23:n vetäytymisvaiheen ajalta Kannaksella 1944.

Patteriston huoltoporras, johon kuuluivat myös pattereiden toimitusjaokset, joutui olosuhteiden pakosta 16.6. alkamaan vetäytymisen Peippolasta Kaukjärven itäpuolitse Summan ja Viipurin kautta Portinhoikkaan, siis kokonaan toista tietä kuin tuliporras, joka vetäytyi Kaukjärven länsipuolitse Työppölän, Karhulan, Kaijalan, Ylä-Sommeen ja Viipurin kautta Portinhoikkaan. Tällä tavoin kahden tien suunnassa vetäytyminen tuotti huollolle suuria vaikeuksia. Kun puolustuslinja oli murtunut, taistelu- ja vetäytymisvaiheet seurasivat nopeasti toisiaan, eikä

ta, minkä takana tonkka oli, vaan täytyi mennä seuraavalle pinolle. Mutta ennenkuin tuohinen tuli siellä valmiiksi, vetäytyi siitä ohi yksi jv.joukkue, kulkien kuten tavallista tien sivuilla ilmasuojassa. Tällöin eräs mies huomasi pinon vieressä tonkan, meni ja potkaisi sitä kylkeen. Se tuntui täysinäiseltä, ja kansi avattiin.

— Voi veljet — täällä on ruokaa! — Koko sakkii kerääntyi heti tonkan ympärille, ja ihmeteltävän nopeasti se tyhjeni miesten kenttäastioihin ja sitä myöten suihin. Tuohinenkin tuli kyllä pian valmiiksi, mutta nyt ei siihen enää mitään tonkasta herunut.

Mitäpä tuosta, hyvään tarpeeseen se ruoka oli niille jv.miehillekin. Tämän jälkeen olivat muutamat pojat nähneet Karhulassa juoksentelemassa muutaman kuukauden ikäisen porsaan. Päätökseksi tuli: se evakuoidaan omaan pataan! Pari miestä lähti sitä etsimään, ja se löytyikin erään aution talon pihalta nurmea kaluamasta. Sattui nyt juuri kulkemaan siitä ohi eräs kolonna, joka sai vihollisen pommittajat päälleen ja siinä räiskeessä kolonna hajosi kuin akanat tuuleen. Sianjahtaajat juoksivat talon kivinavetan seinustalle vatsalleen, saadakseen jotain suojaa. Si-

Sattumia Kevyt Patteristo 23:n huollossa Kannaksella 1944

ollut ihmeäkään, jos päivittäinen huolto häiriintyi ja miesten vatsa pääsi tyhjiyttään kurnuamaan. Tällöin omatoiminen huollon täydentäminen sai toisinaan aikaan mielen painuvia tilanteita.

Niinpä kävikin, kun patteriston tuliporras kaksipäiväisen vetäytymisen ja taistelun jälkeen oli asemassa Kinnassaaren seutuvilla, että ruokaakin olisi jo tarvittu. Sen saamisesta ei kuitenkaan toistaiseksi ollut paljoakaan toiveita, koska huoltoportaan olinpaikka oli vain arvailujen varassa. Tällöin pston komentaja, majuri Kivisalo lähetti adjutanttin etsimään ja ottamaan yhteyttä huoltopäällikköön muonan saamiseksi tuliportaalle. Huoltopäällikkö, luutn. Aho oli myös omalta taholtaan pyrkimässä tuliportaaseen ja tuli Kinnassaaren ja Karhulan välillä adjutanttia vastaan mukanaan tuliportaan muona. Osan keittoruoasta, yhden tonkan, hän oli varastoinut tien varrella olevan halkopinon taakse risujen alle, sekä kehoitti nyt adjutanttia ottamaan itselleen ruokaa sieltä. Samalla tulisi tarkistetuksi, miten tonkka siellä pysyy.

Löytyihän se tonkka ja hyvän näköistä perunakeittoa siinä olikin, oikein sattumien kera. Mutta mihin sitä ottaa, kun adjutantilla ei ollut astiaa mukana. Oli sentään puukko ja lähellä pino keväällä hakattuja koivuhalkoja, joista tuohi oli hyvin irrallaan. Siitä vain tuohia ja tuohesta astia. Pahaksi onneksi ei siitä pinosta saanutkaan tuoh-

ka kiljui ja juoksi ensin ympäri pihaa, mutta meni sitten nästiti poikien väliin pitkälle.

Pommituksen lakattua pojat nousivat ylös, ja toinen heistä karsutti possua kylkeen sekä sanoi surumielisenä:

— Jää henkiin meidänkin puolesta. Mennessään sitten omaan poppooseensa he huomasivat erään kuusen juurella kosolti näkkileivän muruja. Siinä oli aikaisemmin ollut jokin muonanjakopaikka, josta murut olivat peräisin. Pojat pistelivät murut laukkuunsa ja lähtivät edelleen. Mennessään he päättelivät: hyvä näinkin, possu sai pitää henkensä ja meillä on leipälaukka täynnä.

Rokkalanjoen tappeluiden jälkeen patteristo siirtyi Ylä-Sommeelle 18.6. Täältäkin olivat siviiliasukkaat jo poissa. Monen pojan mieli teki taloihin katsomaan, olisiko sinne jäänyt jotain suuhun pantavaa. Niinpä pari kaveria meni eräseen taloon, toinen heistä oli vänrikki Koskinen, joka sittemmin kaatui. Kurkisteltiin siinä kaapit ja laatikot, mutta mitään ei löytynyt. Hellan päällä oli puolikuntoinen kattila ja laatikossa puita, joten pojilla heräsi ajatus keittää hopeateetä, koska laukussa oli vähän sokeriakin.

Tuli laitettiin pesään ja kattila päälle. Koskinen lähti vielä ulos katsomaan, josko sieltä löytyisi jotain suuhun pantavaa. Hetken päästä hän juoksi takaisin pyytämään kaveriaan avuksi. Hän oli tavannut pihalla kaksi kanaa,

mutta ne olivat niin villiintyneitä, ettei hän saanut niitä mitenkään kiinni. Sitten ne menivät avoimesta tallin ovesta sisälle ja Koskinen tuuppasi oven kiinni.

Pojat juoksivat tallin ovelle ja raottivat sitä nähdäkseen missä kanat olivat. Silloin toinen niistä lentää röpisteli oven raosta ulos aivan Koskisen pään yläpuolelta. Ovi heti kiinni, ettei toinenkin pääsisi pujahtamaan ulos. Pieni neuvottelu ja sitten toinen raotti ovea ja toinen kyttesi pistooli oven raossa koittaen saada kanan tähtäimeen. Kuului pamaus ja pihametsästys päättyi tähän.

Kiireesti ja hyvillä mielin kana perattiin ja pistettiin heti pataan kiehumaan. Mutta suola puuttui, eikä sitä löytynyt mistään. Äkkiä tuli muutakin tehtävää. Vihollisen maataistelukone ilmaantui metsän takaa ja ampui talon

lähde lentoon kuten se Koskisen kana. — Hän irroitti sitten kielen leukojen välistä ja pisti laukkuunsa. — Tästä tulee vielä hyvä käristys seuraavassa pysähdyspaikassa. — Hyvä käristys siitä tulikin. Pienen palan sai maistiaiseksi useampi mies.

Siirrymme sitten ase- ja ammushuollon piiriin. Nälkäinen mies voi vielä tapella, mutta kun aseet ja patruunat puuttuvat, niin on tilanne jo toivotonta. Rokkalanjoen vaiheen aikana oli patteriston tuliportaalla yksi kuorma-auto ammusten kuljetusta varten. Patterien ollessa tuliasemissa, oli auto täydessä ammuslastissa Viipuriin johtavan tien varrella, noin kilometri Rokkalanjoesta pohjoiseen. Pattereilla ei ollut vielä tulitoimintaa, mutta täydessä valmiudessa kyllä oltiin. Asepuolen huoltomiesten ol-

Ohukaisia syntymässä

Korsun kokki tähellisessä työssään

seulaksi. Pojat lähtivät aika liukkaasti ja veivät puolikypsän, suolattoman kanapaistin mennessään. Seuraavana iltana he sitten Laihalammella vaihtoivat kanapaistinsa neljänneskilon hernepussiin ja olivat tekevinään hyvän kaupan, koska herneitä voi kenttäpullossa liuotettuna syödä ilman suolaakin.

Oltiin sitten 20.6. siirtymässä Lihalammelta ponttoonisilta pitkin yli Saimaan kanavan. Siinä metsikössä ylimenovuoroa varttoessaan oli tkm. Sinkko löytänyt lehmän teurastusjätteitä, kuten pään, sorkat ja sisälmykset. Kotvasen niitä katseltuaan hän lopulta sanoi: taisivat jättää parhaat paikat meille. Hän kyyristyi ja raotteli vähän leukaluuta:

— Arvasinhan sen, kieli on täällä! Tämä ei ainakaan

lessa huoltoportaan mukana toisen tien suunnassa, määräsi patteristouseeri, kapteeni Kervola vänrikki Havian nyt huolehtimaan ammustäydennyksestä. Tätä varten hän lähetti lähetin tuomaan määräystä, joka kuului: "Hae lisää ammuksia, ATP. on jossain Viipurissa päin."

Autossa olleet ammuksat purettiin nyt maahan ja lähetettiin vei patteristouseerille tiedon niiden paikasta ja sitten lähdettiin etsimään ATP:tä. Vähän aikaa ajettua Viipuriin päin tuli vastaan henkilöauto, jossa olevalta kapteenilta ATP:tä tiedusteltua selvisikin, että siinä oli itse ATP:n päällikkö. Hän neuvoi paikan ja lisäsi, että ATP siirtää parhaillaan varastojaan kauemmaksi, mutta kyllä sieltä vielä saa, kun heti menee hakemaan. Tämä kävikin hyvin. ATP. löytyi ja siellä heiteltiin kuorma täyteen, kun vaan

ilmoitti mitä tarvitaan ja kuinka paljon. Sitten kuittaus varastomääräykseen ja takaisin lähtöpaikalle. Näkyi olevan edellinenkin kuorma tuossa vielä aivan koskematta. Eteen menee vielä erään pston ammusauto. Tuskin se oli päässyt ensimmäisen tienmutkan taakse, kun edestä päin kuului ankara pamaus. Auto tuli vähän ajan kuluttua takaisin ja siinä oleva väpeli kertoi Rokkalanjoen sillan lentäneen ilmaan äskeisessä pamauksessa ja heidän tykinsä olevan vielä joen takana.

Hetken kuluttua tuli edestä päin 3. patterin tykkimiehiä ja sitten tykkikin kolmen hevosen vetämänä sekä muutama ajoneuvo. Mukana oleva tykinjohtaja sanoi vähän alakuloisena:

— Sinne jäivät toiset tykit, kun hevoset ammuttiin. Tä-

vielä pääsee tykin kantaman ulkopuolelle, korjataan siellä. — Varakuljettaja kävi auton kurasuojan päälle kyljelleen ja piti käsillään johdon päitä kosketuksessa, jolloin moottori taas hyrräsi ja niin päästiin jatkamaan matkaa...

Päästyämme vähän kauemmaksi pysähdyimme ja kuljettaja korjasi auton. Ohitsemme ajoi muuan moottoroitu haupitsipatteri. Sillä olivat ammuksia aivan lopussa ja heille luovutettiin 3. patteria varten varatut haupitsin ammuksia. Kuormakin autossa tuli täten normaalipainoiseksi.

Autossa oli nyt vain kanuunan ammuksia. Eikä meillä ollut enää muita tykkejäkään kuin kanuunat. 2. patteri oli tulossa, mikäli pääsisi soiden yli. Ammusauto ajettiin niille paikoin, missä oletettiin patterin tulevan maantielle.

mä viedään vaikka muistoksi!

Pahaksi olivat asiat menneet. Ammusauto oli siirrettävä vähän kauemmaksi taakse. Entä maassa olevat ammuksia. Ehditäänkö ne vielä hakea jälestä päin pois? Asia sovittiin kumminkin niin, että osa ammuksista sovitettiin väpelin kuormaan ja loput omaan autoon toisten päälle. Lähdettiin sitten liikkeelle taaksepäin. Mutta vihollinen alkoi ampua tielle ja katkoi puhelinlangat, jotka kiehkuraan vetäytyneinä heiluivat tiellä. Yksi tällainen kiehkurallaan oleva langan pää meni auton konepellin alle, kun sivupelti oli poissa ja katkaisi jonkin johdon moottorista, jolloin se pysähtyi. Mitäs nyt, pitääkö auto jättää tähän? Kranaatteja putoili edelleen. Kuljettaja tarkasteli moottoria ja huomasi vian. Sanoi sitten hetken kuluttua: — Kyllä tällä

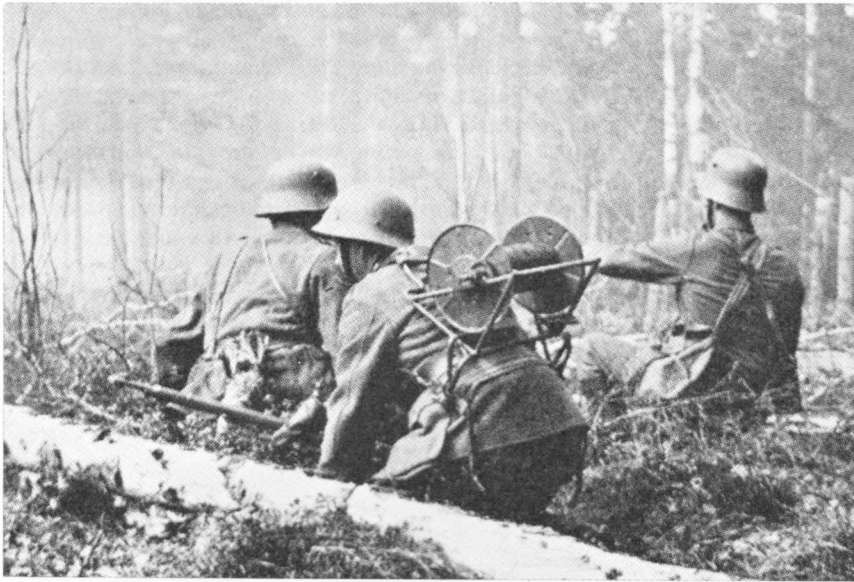
Hetken kuluttua tulikin metsästä kaksi 2. patterin miestä tuoden ikäviä uutisia. Sanoivat, että koko patteri jäi suohon tulen alle ja vain he kahden pelastuivat. Tämä ei tuntunut oikein uskottavalta ja miehetkin vaikuttivat vähän tärähtäneiltä.

Jonkin ajan perästä tuli patterin päällikkö, kapteeni Ojala polkuja pitkin ja tykit kolistelivat hänen perässään, mutta ilman ammuksia, tahi niinkuin Ojala sen itse sanoi:

— Minulla on vain tyhjät putket mukana, koska täytyi suolla keventää kuormia.

Oli hyvä, kun ammusauto oli lähellä. Patteri sai ammusajoneuvonsa täyteen ja ajoi kohta uusiin aseisiin.

Sellaista se on hutunkeitto, kun vastapuoli pistää siihen lusikkansa.

Viestimiehet vetämässä kaapelia etulinjassa

H. I. HÄRMÄ

LEMPAALAN- JÄRVEN VESIKAAPPELI

VIHOLLINEN oli tehnyt yöllä väkivaltaisen tiedustelun linjaamme tarkoituksella siepata vankeja puoleltamme. Pataljoonamme lohkolla oli kolme tukikohtaa miehitettynä. Lohko alkoi Lempaalanjärven itärannasta Viisijokisuusta ja nojautui vasemmalla olevan jalkaväkirykmentin lohkoon.

Tankki nimisen tukikohdan edessä oli 2-miehininen kuulovartio, jonne vihollisen taisteluryhmä oli ryöminyt. Vartiossa oli kaksi ulkolaista vapaaehtoista, jotka olivat suorittaneet kovan asevelvollisuutensa aikoinaan omassa maassaan. Kävi sitten niin, että toinen miehistä osoittautui pelkuriksi hyökkäyksen aikana ja painui kuulovartiota tähytyspaikan alapuolelle kaivettuun poteroon, sirpalesuojaan. Hän joutui jälkeensä kenttäoikeuteen ja poistettiin rintamajoukoista. — Toinen mies taas ampui kaikki konepistoolinsa lippaat tyhjäksi ja heitti kaikki edessään olevat käsikranaatit päin vihollista.

Tuohon meteliin kerkesi avuksi jo koko joukkue tukikohdastaan, joten miehet eivät joutuneet vihollisen vangiksi. Tähän rähinään ja laukausten vaihtoon liittyi myös tykistö molemmin puolin joksikin aikaa, ja tästä oli seurauksena, että melkein kaikki puhelinkaapeliyhteydet menivät poikki.

Olin sillä kertaa pataljoonan viestijoukkueen johtajana ja sain heti aamulla määräyksen korjauttaa tukikohtaan menevän puheliniinjan ja tukikohdasta kuulovartiotaan johtavan hälytyssoittokellon johdon.

Menin aamulla tukikohtaan, josta otin radiopuhelimen hoitajan, sotamies Helin'in mukaani oppaakseni. Tukikohdassa oleva komppanian päällikkö määräsi meille kypärät päähän, linjassa lentävien sirpaleiden takia ja kehoitti meitä hiipimään hiljaa ja matalina kuulovartiotaan

sekä antoi tunnussanan, jotta siellä olevat vartiomiehet eivät ampuisi meitä, koska olivat edellisen yön takia varuillaan.

Hiivimme yhteyshautaa myöten kuulovartiota. Hauta oli muutamissa kohdoin kivien takia niin matala, että piti melkein ryömiä niistä ohi.

Kuulovartiosta oli teräskilpi, jonka päällä oli naamioita muutamia oksia. Kilvessä oli sentin levyinen, pitkitäinen rako, josta näkyi vihollisen vartiomies kävelemässä noin 50 metrin päässä, kivääri hihnasta olalla. Jostakin vihollisen puolelta tuli aina silloin tällöin kiväärin luoteja läiskähtäen ilkeästi kiviin osuessaan ja tössähtäen maahan sattuessaan lähellemme.

Katseltiin jonkin aikaa kiikarilla vihollismaastoa ja otettiin sitten linjapihdit ja eristysnauhaa sekä aloitettiin soittojohtoon korjaus.

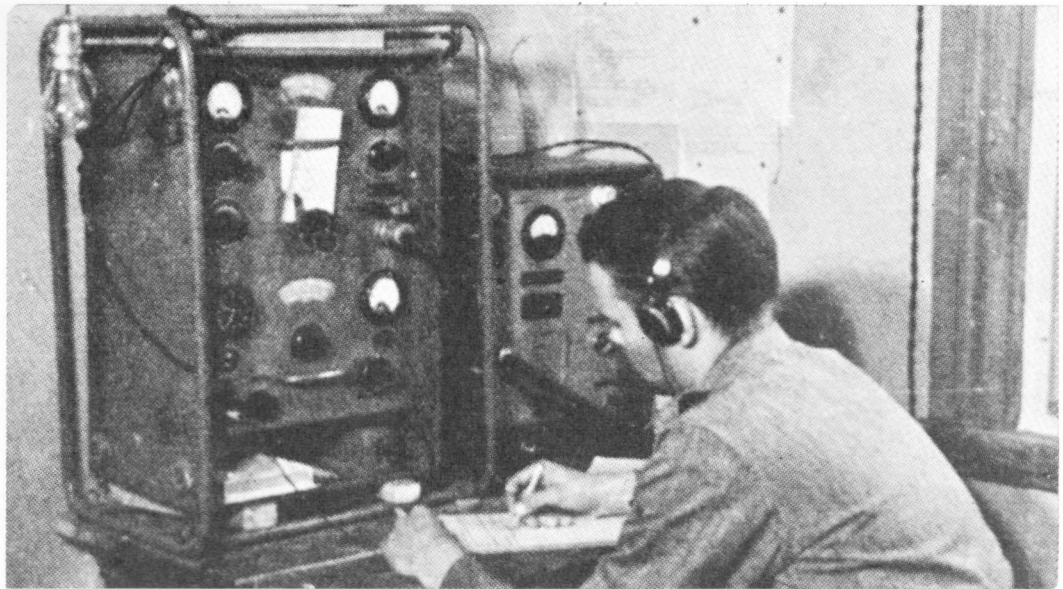
— Vääpeli on hyvä ampuja! Anna kiväärisi hänelle, että napataan tuo vihollisen vartiomies! sanoi Helin toiselle vartiomiehelle. Tämä ei kuitenkaan tähän suostunut, sillä hän epäili siitä nousevan sellaisen mötäkän, että henki olisi kuulema vaarassa.

— Ammutaan sitten, kun nuo hyökkäävät päin, sanoi ulkolainen vapaaehtoinen vartiomies. — Jätin jutun sikseen ja aloimme korjailla kaapelia. — Helin jäi henkiin noissa kahinoissa ja näinkin hänet Helsingissä sodan jälkeen.

Kun saavuimme korjauksen tehtyämme tukikohtaan, sinne oli jo tullut oma vikapartio ja korjannut puheliniinjan kuntoon. Läksimme korsuille pataljoonan komento- paikan luo, joka oli Lempaalanjärven pohjoispäässä.

Olin majoitettu radiokorsuun, jossa minulla oli B-radioasema. Siellä oli minulla myös radiopuhelin, jota hoiteli

Radioasema
Karjalan
kannaksella
toiminnassa

stm. Särölä, sekä kenttäpuhelin, yhdistettynä pataljoonan kenttäkeskukseen.

Pian tämän jälkeen kenttäpuhelin pärräsi, ja puhelimessa oli JR 15:n viestikapteeni, joka määräsi joukkueeni uusimaan Lempaalanjärvestä olevan vesikaapelin, mikä oli yhdistetty etulinjojen yhteyksiin. Hän sanoi lähettävänsä rykmentistä illalla kaapelikelat ja kersantin viestijoukkueestaan työhön opastajaksi.

Miehemme Särölä, Rautio ja Lehtonen olivat hankkineet rykmentin huollon läheltä omenapuista raakileita ja keittäneet niistä kiisseliä. He tarjosivat sitä minullekin,

mutta kun maistoin tuota sotkua, se oli niin väkevää ja paha, koska siinä ei ollut sokeria, vaan hiukan sakariinia, etten voinut sitä syödä. Kielsin heitäkin nauttimasta sotkua ja ennustelin heidän tulevan siitä sairaaksi, mutta pojat söivät kitkerän kiisselinsä nälässään. He tulivat kuitenkin pian koviin vatsavaivoihin ja saivat juosta koko yön taisteluhaudan pohjalla kykkimässä. Jonkin matkan päässä oli kyllä kenttäkäymälä, mutta sinne ei mielellään mennyt pimeän aikana lähistöllä liikkuvien vihollisten takia.

Jätin nuo sairaat korsiin ja määräsin korpraali Paavo Raution radioasemani päälliköksi poissaoloni aikana. — Rautio on myös vielä hengissä ja on toiminut Oulun kaupunginorkesterin johtajana. Särölä taas toimii insinöörinä Tukholmassa.

Otin kaksi puhelinryhmää illalla mukaani ja rykmentistä tulleen kersantin hevosineen ja kaapelikeloiineen. Läksimme sitten järven rantaan.

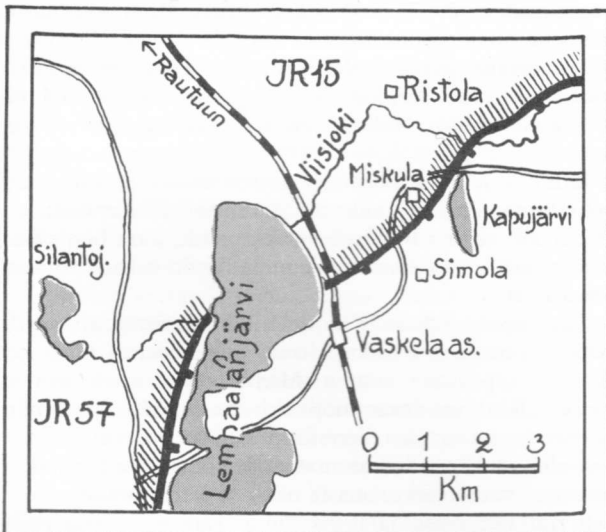
Kaapelikelat otettiin kärryiltä ja hevosmies sai lähteä takaisin rykmentin huoltoon. Kelat pyöriteltiin rantapuskikkoon. Yksi ryhmä alkoi purkaa kaapelia ja toisen ryhmän määräsin sitä vetämään järveen.

Pojilla olivat kasvot kalpeina aivan kuin olisivat olleet suoraan kuolemaan menossa. Vastapäätä olevassa niemessä oli vihollisen puolella pari suorasuuntaustykkiä ym. aseita koko ajan suunnattuina meitä kohti. Ne päästelivät silloin tällöin sarjojaan umpimähkään. Miesten piti ryömiä veteen ja kahlata järvestä niin syvällä, ettei heistä näkynyt vedestä kuin pää. Tuli olla niin hiljaa, ettei loiskinaa kuulunut vihollisen puolelle.

Miehillä oli järvestä verkkoja, joista toisinaan tuli vähän kalaakin. Ihmeellistä oli se, että jos yksinäinen mies meni verkkoja kokemaan ja järveen kahlaamaan, vihollinen ei ampunut kalastajaa. Kiikarilla he vain katselivat, ehkä kiinnostuneina kalansaaliista.

Kun suunnittelimme parhaillaan, miten tuo kahlausoperaatio olisi paras suorittaa vihollisen huomaamatta, tuli luonto meille avuksi. Järveltä alkoi nousta sumua illan hämärtyessä. Täysin pimeää ei kuitenkaan silloisena kesäyönä tullut ollenkaan.

— Nyt näette pojat. Väpeli on noita. Hän on noitunut tuon sumun meille suojaksi, vaikka ei koko viikolla ollut sumua, niin nyt on, kun joudumme tuonne jorpakoon kahlaamaan! sanoi ensimmäisen ryhmän johtaja ja

Lempaalan rintama
Jatkosodassa

Lempeälänjärveen
laskeva Viisjoki

SA-kuva

komensi miehensä heti veteen kaapelin kanssa. Aina 40—50 metrin päässä oli mies kiinni kaapelissa, ja niin tuota vesikaapelia vedettiin järveen, miesten kahlatessa kaulaa myöten sumun seassa järvellä.

Ensimmäisenä kahlaava ryhmänjohtaja, jolla oli kaapelinpää kädessä, kompastui järven pohjassa olevaan kiveen, jolloin kuului molskahdus ja kova veden loiskahdus. Muuta ei tarvittu, kun vihollisen konetuliaseet avasivat järvelle tulensa molskahduksen suuntaan. Miehet vetäisivät useamman kerran päänsä veden alle luotisuihkujen viheltäessä päiden yläpuolella. Vihollinen ampui kuitenkin hiukan ylös eikä veteen, jossa miehet kahlasivat. Jos olisimme olleet veneellä menossa, olisi ruumiita tullut varmaan paljon.

Kersantti miehineen päästeli kaapelia rantapuskikossa ja minä kävelin pitkän järven rantaan sitä mukaa kuin ryhmä eteni järvellä. Olin jo etukäteen ilmoittanut, että olen rannalla yhteismiehenä jos apua tarvitaan. yhdysmiehenä.

Kun läksin kävelemään rantaan myöten, niin napsahdettiin maahan yksinäisiä luoteja lähelleni silloin tällöin. Samoin puihin katkoen oksia. Löin maihinkin muutaman kerran, kun oikein lähelle napsahdettiin. Kun järveltä kuului tuo loiskahdus ja sen seurauksena vihollisen puolelta kova tulitus, jouduin muutaman kumpareen takana maastoutumaan parikymmentä minuuttia, ennen kuin tuli taukosi ja pääsin jatkamaan matkaa.

Suunnitelma oli sellainen, että ensimmäisenä yönä vedettäisiin puolet kaapelista Viisjokisuuhun saakka, ja seuraavana yönä toinen kela, jotta kaapeli yltäisi perille etulinjaan jakorasiaan.

Näin tehtiinkin ja palattiin korsuihin miehet märkinä, mutta hengissä ja terveinä. Kielsin miesten puhumisen asiasta toistaiseksi, sillä jos seuraavan yön toimintamme

olisi vihollisen tiedossa, ei meitä pelastaisi järvellä mikään. Miehet pitivät vakavina suunsa kiinni seuraavan vuorokauden, eivätkä edes korsukavereilleen kertoneet, missä he olivat illalla.

Seuraavana päivänä iltaan mennessä tulivat miesten kasvot taas vakaviksi, kun ilta alkoi saapua. Toinen ryhmä joutui vuorostaan "tuleen" eli siis tässä tapauksessa veteen.

Ryhmää johtava korpraali katseli ilmaa ja kauhisteli kohtaloaan silmäillen aukealle järven selälle. Kersantti oli jo päivällä tehnyt liitoksen vesikaapeliin, jotta heti päästäisiin laskemaan kaapelia, kun keskiyön aikana hiukan hämärtyisi.

Taas tapahtui ihme. Kun ilta alkoi hämärtää, alkoi pilvistä tippua pientä tiikusadetta, vaikka pariin viikkoon ei ollut tippaakaan satanut. Miehet olivat mielissään ja kaapeli lähti solumaan nopeasti. Ensimmäisen ryhmän miehet joutuivat yksi kerrallaan samaan jonoon järveen kaapelin mukana. Hiljaa miehet kahlasivat ja kerrankin nauttivat vesisateen tuomasta näkö- ja kuulosuojasta. Kaapeli tuli vedetyksi, ja minä kuljin rantaan myöten yöllä etulinjaan asti. Ulkona ei kuulunut muuta liikettä kuin luotien napsahdusta. Löin taas matalaksi, kun vihollisen kranaatinheitin lähetti muutamia kranaatteja tukikohtien huoltopolulle.

Kokosin joukkueeni, jossa olivat molemmat ryhmät nyt aivan märkinä, vaatteet vettä tippuen, mutta kasvot onnellisissa ja tyytyväisissä hymyssä, kun selvisivät niinkin hyvin.

Annoin pojille luvan kertoa viestimiesten toilauksista toisillekin pataljoonan miehille, että hekin olivat tehneet arvokkaan ja vaarallisen työnsä hyvin. Radiomiehet kauhistuivat, kun kuulivat missä vaarassa melkein koko joukkue oli pari yötä ollut.

Nelisen vuorokautta harhateillä

TÄMÄ tapahtui kesäkuussa 1944. Saavuin lomalta junalla Raivolaan ja sieltä autolla Karvalan kylään lomauttamiskeskukseen sekä edelleen autolla lähelle Er.P 12:n yksiköäni. Matka ei silloin tuntunut ollenkaan pitkältä.

Oli kesäkuun 8. päivä. Tein tavanmukaiset ilmoitukset komppanian päällikölle ja esitin todistuksen, jonka nojalla olin saanut vuoroloman lisäksi vihkiloman. Niin sitten menin joukkueeseeni lomasta ja markasta väsyneenä. Pojat tietysti onnittelivat, kun tiesivät miten oli käynyt, ja yhdessä juotiin tuliaiset. Sen jälkeen oli otettava parin tunnin nokkaunen, kun tilanne oli hiljainen. Sitten olikin jo vuoroni mennä vartioon.

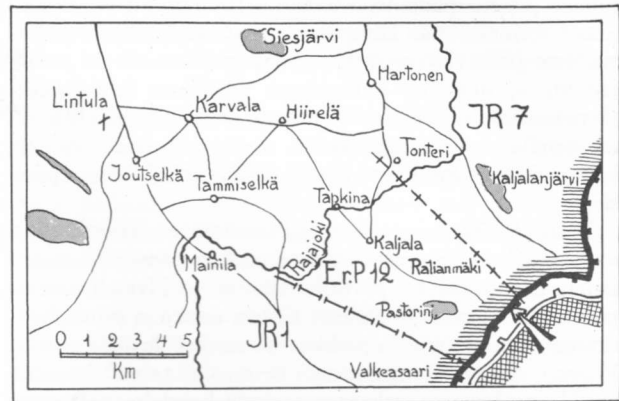
Kuului hienoista ammustaa. Vihollinen lienee yrittänyt sen avulla sotkea, ettei niin kuuluisi, mitä sen puolella touhuttiin, koska välistä erottui hyökkäysvaunujen ja autojen surinaa. Pojat kertoivat, että se oli aina öisin kaivanut maata melkein asemiemme lähelle ja työntänyt eteen yhden vartionkin, minkä sitten hyvin huomasin. Maasto oli miltei tasaista suomaata, siellä täällä kasvoi pientä vesaiikkaa. Näkyvyys oli hyvä molemmin puolin.

Pian alkoi näkyä muutakin. Lentokoneet tekivät meidän puolellemme tiedusteluja ja suraattelivat pitkin linjaamme niin, että kyllä pysyi virkeänä. Vaikka tähän oli jo tottunut, rupesivat aivoissa risteilemään monenlaiset ajatukset, koska tuo lomakin loppui näin pian ja tämä sota kävi näin pitkäksi. Olin viidettä vuotta yhteen menoon ollut kahinoissa mukana, joten alkoi jo kysyä hermoja. — Jo näyttäytyi jokin vihollinenkin. Surautimme pikakiväärillä parikin kertaa kaverini kanssa. Tuskin sattui, mutta olihan vaara taas ohi. Niin loppui ensimmäinen vartiouturini. Jopa maistui leipä, mutta uni vielä paremmin, vaikka hiekka vain tuntui rapisevan korsun seinistä.

En tiedä, minkä verran kerkesin nukkua, kun tuli hälytys. Sain kuulla, että yksi mies oli ainakin jo menetetty vartion vaihdossa, T. Manninen nimeltään, Keski-Suomen poikia. Korsu oli noin 10—15 m metsän reunasta, josta varsinainen taisteluhauta alkoi, joten täytyi kulkea kyyryssä se matka. Kaatunut aseveli oli pitkä mies, eikä varmaan arvannut tarpeeksi kyyristyä.

Nyt taisi alkaa tosi sota. Joka puolella satoi kranaatteja. Oli niin mahdollon jyrinä, ettei kuullut mitään, ja alkoi miestäkin mennä. Taisteluhaudatkin tukkeutuivat monesta kohdasta. Eräs urheilumies, Laukkanen nimeltään, hiukan vanhempi minua, ampui kaksi pikakivääriä pehmeeksi ja haavoittui sitten niin vaikeasti, että kaatui. Samoin sai sirpaleen eräs nuori mies, joka tuli meille täydennyksenä. Vihollisia nousi haudoistaan ihan suorana ja juoksi meidän taisteluhautojamme kohden. Moneen otteeseen vihollisen tykistö ja kranaatinheitin ampui, mutta onneksi ylitsemme, sillä sen omat miehetkin olivat

Er.P 12:n lohko Karjalan kannaksen rintamalla takamaastoineen kesäkuussa 1944

aivan lähellä. Jälleen ilmestyi lentokoneita, jotka avustivat hyökkäystä. Lääkintämiehillä oli kovasti työtä.

Tuli aamu. Välillä oli vähän rauhallisempaa. Nälkäkin alkoi vaivata. Joukkueen johtaja oli eräs vasta Rukista tullut nuori kokelas, tottumaton koko touhuun, mutta onneksi oli joukossamme eräs oikein reipas kersantti — nyrkkeilymies Hesasta — nimeltään Lesch, joka koetti olla tilanteen tasalla ja johtaa porukkaa. Hän lähetti pari miestä tiedustelemaan ruokaa ja muuta apua, vaan he jäivät sille tielleen. Toivossa silti oltiin, sillä aikaisemmin olimme joutuneet sivustasta katsomaan, kun JR 7:n puolella kevättalvella sattui sellainen ryöppy, ettei luultu yhdenkään miehen siitä selviävän, mutta heidänkin kohdallaan pysyivät linjat entisellään. Tappioita tietysti oli, enää muista minkä verran, mutta vastusta oli jäljellä tarpeeksi.

Mutta sitten alkoi lujaa kersanttia meidänkin asemamme epäilyttää. Panokset alkoivat loppua ja miehet myös. Kun lähetit eivät tuoneet mitään tietoa, niin kokelas ja kersantti antoivat käskyn, että irtaannutaan, jos sitäköön enää voidaan tehdä. Jäljellä oli noin 10 miestä, kun läksimme metsän reunasta aivan korsun editse. Emme voineet mennä ottamaan edes leipälaukkua korsusta, vaikka siinä olisi ollut kotoa tuotua voita ja korppuja. Joku pojista oli ilman kenkiäkin. Kersantti, kokelas ja 6 miestä menivät n. 20 m edellä, me toiset viivyimme, ettei vihollinen pääsisi taisteluhautaan ainakaan kaikkia yllättämään. Se avojalkainen iso mies keräsi kaatuneilta vielä aseita ja kehoitti minua myös tekemään samoin. Kaksi muuta miestä suraatteli konepistoolilla silmä tarkkana. Pääsimme metsään, mutta edessä oli esteitä, hautoja ja kaatuneita puita. Minä heikkona miehenä jätin jo liiat aseet. Samoin teki toinenkin mies. Nyt edellä kulkevat miehetkin seurasivat meidän kohtaloa. He olivat melkein yhtenä ryhmänä, kun tuli täysosuma heidän keskellensä. Ko-

kelas, ja olisiko mahdollisesti eräs toinenkin mies jäänyt. Kersantti Lesch kyllä oli vielä hengissä, mutta jalat olivat alta poissa, ja miten paljon sirpaleita lienee ollutkaan hänen kehossaan. Ei kyennyt saamaan pistooliaankaan käteensä, vaan rukoili, että "ampukaa hyvät pojat minut", kun toiset koettivat riukuja ja vöitä apuna käyttäen paria suunnitella hänelle. Nyt kokelaan mukaan, mutta samaan aikaan nousi vihollisen miehiä metsään ja konepistooli alkoi toimia. Silloin jalat alle ja puitten suojaan, joskus kraanaattikuoppaan. Sinne jäi Lesch ja luultavasti myös kokelas toisten, hiljaisten seuraksi. — Metsässä tapasimme tykistönkin tulenjohtomiehiä harhailemassa. Alkoi olla sekalaista porukkaa. Meitä oli jäljellä 5 miestä.

Vaeltaessamme kuului edellämme hyökkäysvaunujen jyrinää. Silloin selvisi, että olimme jääneet rintaman taakse. JR 1:n puolelta olivat tietä myöten hyökkäysvaunut tulleet jäljistä päätellen. Samoin JR 7:n puolelta. Silti suunnistimme ilman kompassia ja karttaa eteenpäin ja toivoimme pääsevämme omien puolelle. Kun oli yö ja hiljaisempaa, niin me jouduimme vihollisen leirialueelle. Onneksi ilma oli usvaista ja maasto sellaista vesaikkoa, ettei venäläinen vartiomieskään tiennyt kumpia olimme, kun peräkkäin kuljimme ääneti siitä noin 15 metrin päässä.

Väinö Kolehmainen läheltä Pieksämäkeä jäi erikoisesti mieleeni, kun suunnista olimme toisten kanssa eri mieltä ja hajaannuimme 11. päivä kesäkuuta. — Nyt oli toisessa porukassa 3 miestä ja toisessa Kolehmainen ja minä. Koetimme löytää sopivaa paikkaa ja hetkeä levätksemme. Viimein olomme tuntui rauhalliselta, sillä taistelut tuntuivat olevan lamassa raskaiden aseitten kohdalta. Jalkaväen aseet jossain kauempana vain rätyyttivät. Niin asetuimme kuusikkoon. 1 tai 2 miestä jäi vartiioon, kun tuumattiin,

että vuorotellen vartioidaan. Kenellekään ei kuitenkaan uni maistunut, vaikka aikaisemminkin olimme taivasalla joutuneet nukkumaan, koska sellaista jyrinää ja kolinaa vain kuului korviin. Puolin ja toisin varmaan siirreltiin kalustoa.

Sitten päätimme jatkaa matkaamme, mutta paljasjalkainen mies ei voinutkaan kulkea. Risut olivat repineet hänen jalkapohjansa verille. Silloin Kolehmainen muisti, että hänellä on kahdet sukat, ja niin hän antoi toiset paljasjalkaiselle. Niin voitiin taas liikkua. Tupakkaa oli koko 5 miehen joukolla vain puoli tupakkaa eikä myöskään tulta. Paraiksi kuitenkin aurinko vilahti pilven välistä. Eräällä vanhemmanpuoleisella miehellä oli silmälasit, joista tehtiin oivallinen polttolasi, ja pian alkoi savuta. Vuoronperään sai jokainen vetäistä pikkuisen savun. Nälkä vaun yltyi. Sivuutimme pari nukkuvaa vihollista. Olivat laittaneet öljykankaan n. 40 cm maasta keppien varaan. Kai niitäkin väsytti, kun eivät liikahtaneetkaan tai luulivat meitä olevan isomman porukan ja heittäytyivät tietämättömiksi. Mutta emme mekään mitään uskaltaneet peljäten että hälyttävät.

Edessämme oli vihdoin kova yritys, Rajajoen ylittäminen, sillä suunnitelmanamme oli päästä Kivennavalle ja löytää omat miehemme. Saavuimme Rajajoelle ja varovaisesti erään korkean penkan päälle, jossa oli mutka ja niitty. Sillä puolella, jossa olimme, oli vihollisen kk. asemisä, suunnattuna toiselle puolelle. Meillä olisi siinä ollut tilaisuus tuhota miehet takaapäin 30 metrin päästä, mutta alhaaltapäin jokivarresta kuului pulinaa, ja meillä ei ollut panoksia enää kuin vajaa lipas ja 1 kp., jota vuoronperään roikotimme. Nousimme jokivartta ylöspäin ja tunnustelimme ylitysmahdollisuutta. Löysimme paikan, mikä näytti kapealta ja matalalta sekä tuntui rauhalliselta. Oli-

pa siinä vielä sellainen kaatunut puukin rannalla sillä puolen, josta loikkasimme veteen vuoron perään. Samalla varoimme, ettei vesi kovin roiskuisi. Silloin takoi jokaisen aivoissa, onnistummeko? Välimatka oli n. 3—4 metriä, joten pari miestä oli aina joessa. Leveys oli n. 6 metriä sillä kohdalla. Oli kyllä kapeampiakin kohtia, mutta arvelimme syvemmiksi, kun ei pohja kuumottanut niinkuin tässä. Sanaakaan ei puhuttu toisillemme, käsin vain näytimme merkkejä. Kun pääsimme onnellisesti yli ja märkinä metsän peittoon, teimme uusia suunnitelmia. Kaikkea en muista, mutta asemistamme oli kai matkaa Karvalan kylään n. 14 km, ja sen vasemmalta puolelta suunnittelimme kulkua Lintulan luostariin. Toiselta puolen olisi ollut aukeat kylät ja pellot. Siiranmäestä ja Hartosesta kantautui taistelun melu. Ajasta emme tienneet mitään, sillä kellot olivat jääneet vetämättä. Toiset olivat kehoittaneet ottamaan kaatuneilta kelloja, jotka sitten lähetettäisiin heidän omaisilleen, vaan kenelläkään ei ollut siihen halua. Hyvä vain, kun ehjin nahoin selviäisi, takoi aina mielessä.

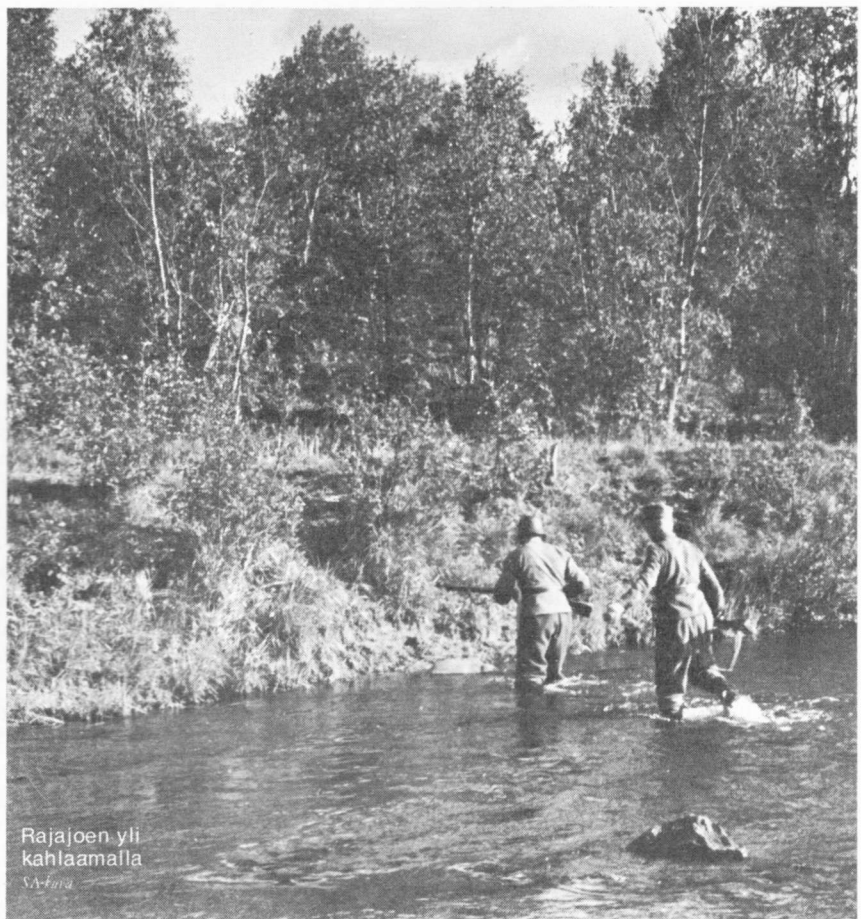
Kesäkuun 10. päivänä kiersimme metsää. Oli ilta, sillä yön ja päivän sentään erotimme. Kolme kertaa olimme saman renkaan kiertäneet. Emme edes auringosta saaneet suuntaa, kun oli pilvinen päivä. Aina tulimme lähtöpaikkaan. Välillä näimme venäläisen keittiön. Sen vierellä oli joitakin pakkeja. Miehiä ei näkynyt. Yksi pakki näytti koskemattomalta, toisista oli osa jo syöty. Päältäpäin keitto näytti suomalaiselta perunapuurolta. Niinpä joku pojista sieppasi pakin, ja sitten metsään maistelemaan, sillä olimmehan olleet jo kaksi vuorokautta ilman ruokaa. Maultaan se ei ollut parhainta, ja siinä välähti monenlaisia mielessä. Pelkäsimme vatsavaivoja, koska emme olleet ennen syöneet sellaista puuroa. Katkaisimme risun, jolla otimme sitä pakista, taisi joku ottaa kourinkin. Ehkä vielä

jäikin keittoa, kun lähdimme "kylläisinä", niinkuin joku viisasteli. — Sitten ylitimme tien eräällä mäellä. Silloin juuri laskeutui auto samaan notkoon päin, mistä tie ylitetiin. Autosta ampuivat peräämme, puut vain rapisivat, mutta keneenkään ei sattunut. Tämä lieneekin ollut elämäni kovin juoksu, ja samoin myönsivät toisetkin mukana olleet.

Erottuaamme toisistamme toiset menivät enemmän oikealle. Me emme päässeet pitkälleäkään, kun maa muuttui soiseksi ja autiommaks. Siinä oli jonkun järven ranta, lienee ollut Siesjärvi. Seutu tuntui tutun näköiseltä. Olimme kai olleet joskus aikaisemmin muutaman päivän levossa sen rannoilla. Nyt olimme hyvillämme suunnasta, mutta se loppui lyhyeen. Näkyi liikettä ja kun puita ei ollut suojana, piti heittäytyä matalaksi ja olla siinä koko päivän, sillä muuten olisimme paljastaneet itsemme. Yön tultua päätimme hiipiä pois ja niin pääsimmekin kuivemille maille. Edessä oli tie ja tielle oli pudonnut suomalaista vanikkaa. Sieppasimme palasen ja häivyimme metsään.

Oli aamu ja kesäkuun 12. päivä. Niin oli 4 vuorokautta kulunut, ettemme olleet suomalaista muonaa nähneet emmekä nukkuneet yhtään. Tässä vaiheessa menetin tajuntani hetkeksi. Silloin Kolehmainen tuli minua nykimään. Herättyäni kuljimme aivan sekaisin molemmat. Menimme erään aukean reunaan, missä oli venäläisiä. Satuimme niin lähelle heitä, etteivät viitsineet enää ampua. Silloin loppui sota meidän kohdaltamme. Olimme täten Karvalan kylään päässeet, mutta toisissa olosuhteissa kuin olimme suunnitelleet. Virottuaamme huomasimme hämmästyksellemme 3 kaveriamme samasta porukasta. Heidät oli tuotu ladosta, saman metsän reunasta, vähän aikaisemmin.

Hiipien edettiin vihollisen lähetyillä

Rajajoen yli kahlaamalla
SA-Foto

Aavistus

VILJO AHO

ei toteutunut

JR 44:n miehet valmistautuvat panssaritorjuntaan vihollisen tankkien lähestyessä

SA-kuva

MIHINKÄS tämä tällainen kiire, kuulen jonkun ähisevän takanani. — JR 4:n 5. komppania paineli puolijuoksua pahaista kärrytietä eteenpäin.

Olimme vetäytyneet Aunuksen rintamasta aivan Suomen vanhan rajan tuntumaan Vieljärven suunnalle. Pari-sen viikkoa olimme olleet jo liikkeellä ja kulkeneet halki Aunuksen. Ei kuitenkaan suorinta tietä, vaan välillä poiketen oikealle ja vasemmalle, eteen ja taaksepäin. Tämän vihaisen marssin vauhdista päätellen jokainen käsitti, että kysymys ei ollut mistään sunnuntairekeilystä, vaan jossakin edessäpäin odotti tehtävä, jonka aikataulu edellytti saappailta tavallista tulisempaa vilskettä.

Rakot jalkapohjissani, jotka vielä pari päivää sitten tuottivat melkoista kärsimystä joka askeleella, tuntuivat yön levon ja lääkintämiehen käsittelyn jälkeen melko siedettäviltä ja voimiakin oli. Mutta mistä johtui tuo outo levottomuus, joka oli vaivannut minua koko päivän? Se alkoi jo heti aamulla, vaikka olin nukkunutkin hyvin eikä tällaista tunnetta ollut muulloin, ehkä joskus siellä Seesjärven Suurlahdessa, mutta siitähän oli jo yli kaksi vuotta... Mietin, että olikohan tämä nyt ns. aavistusta, joka sotilaskäsitteenä oli tuttua jo ensimmäisessä maailmansodassa? Pelotonkin soturi sellaisen saatuaan menee vai- suksi, syö ja juo kuin viimeistä päivää, testamenttaa kave-

reille saappaansa ja kampeensa ja kaatuu dramaattisesti ennen auringon laskua. Yritin naurahtaa omille mietteileni, mutta vain toinen suupieli nousi vaivoin ylös ja pal- leassa tuntui omituista nipistelyä.

Saavuimme pienen järven rannalla sijaitsevaan karjalaiskylään, levähdimme siinä hetken ja marssi jatkui taas. Ihmeen paljon lehtipuita oli täällä Laatokan Karjalassa ja rehevää luonnon heinää versoi joka mättäällä. Mutta nyt ei ollut aika syventyä maisemiin, sillä edestäpäin kuului jo laukauksia. — Tykkikin, "piiska", lienee siellä ollut ja välillä kiivasta jv. aseitten tulta.

— II ja III joukkue ketjuun tien molemmille puolille! Joukkueet järjestäytyivät, seurasi pieni tauko. Istahdin erään petäjän juurelle enkä voinut väistää ajatusta, oliko tämä minun viimeinen päiväni tämä kaunis heinäkuun päivä —?

Jostakin edestä tullut laukaussarja sattui petäjään, jonka juurelle olin kumartunut ja kuivia oksia ropisi päälleni. Paine palleassani tuntui kasvavan. Painoin pääni puunrunkoa vasten ja tapailin ajatuksissani rukousta — tapahtukoon Sinun tahtosi — mutta tingin kuitenkin heti perään — varjele minua tänä päivänä, että näkisin vielä omaiseni ja olinhan vielä liian nuorikin kuolemaan, enhän ollut vielä kahtakymmentäkahta!

— Ketjussa eteenpäin! — Etenimme pitkin tien vartta, kuului ensimmäiseen ryhmään aivan tien tuntumassa, kaikesta päätellen olimme kohta perillä. Haavoittunut tuli vastaan pidellen käsivarttaan ja toinen heti perästä, sirpale poskesta läpi, toinen puoli päästä oli turvonnut muodottomaksi. Kuitenkin hän sopersi ohimennessään minulle:

— Sillä on siellä tankkikin — Tankki — se iski tajuntaani lujasti — tietysti se tulee tietä myöten ja minä tässä tien vieressä, kylläpä taisi nyt aavistukseni toteutua —? Mutta eikö voisi mitenkään muuttaa historian kulkua, pakkoko minun oli olla tässä tien vieressä —? Ketjun liikkeellä ollessa hivuttauduin vähän oikealle, ja kohta olin kolmannen ryhmän lohkolle. Samalla olimmekin pienen painanteen reunalla, sen alapuolella kohisi mustien kivien lomitse pari kolme metriä leveä puro, siitä vähän loivaa

hyvä näkösuoja ja tulisuojakin, pieni harjanne puroon viettävän rinteiden päällä oli kuin luonnon laatima rintavarustus, mutta toisella puolen puuttui näkösuoja kokonaan ja "rintavarustus" madaltui niin, että litteänä maaten siinä sai toin tuskin tulisuojan. Kymmenittäin "piiskan" tekemiä räjähdyskuoppia, joista lähti pehmeään maahan sirpaleitten kyntämiä vakoja, meikäläinen kaatunut parikymmentä metriä taempana. Siinä näköalat tulevasta asemapaikastani, ne eivät näyttäneet erikoisemmin lohdullisilta. Mutta nyt olin peruuttamattomasti näytelmässä mukana ja oli toimittava, kun ohjaaja käski.

Muutamalla loikkauksella olin tien toisella puolen ja mahallani kummun suojassa, otin vähän henkeä takaisin ja nostin varovasti päätäni tutustuakseni maisemiin. Matkaa tankkiin oli noin 60 m. Minusta tuntui, että sen tykin piippu sojotti suoraan kohti minua, sen moottori kä-

JR 4:n esikunta koolla komentajansa eversti Simeliuksen johdolla vetäytymisen aikana

SA-kuva

ylärinnettä ja siellä, koivujen, haapojen ja pajupensaiden seassa vilahdelti ruskeita pusakoita — vihollisia.

Oma pieni varmistusryhmämme, joka oli tullut jo aikaisemmin puroaukulle, toivotti meidät tervetulleeksi. Rantapensaikosta puron takaa kuului huutoja, naurua ja venäjänkielisiä rivouksia, jotka tunnettiin myös puron tällä puolen. Tätä mekastusta säestivät tuliaseitten sarjat ja yksityiset laukaukset.

— Onpas tämä tivoli, kummasteli vierelläni tulisuojoa paranteleva pikakiväärimies. Vilkaisin vähän sivulleni tien suuntaan. Siellähän se oli vihollisen hyökkäysvaunu keskellä tietä.

Mieleeni tuli ryhmäkaverini siellä tien varressa ja outo olo, pelkoakin voimakkaampi, alkoi saada minussa yliotteen. Hetkisen kävin jaakopin painia itseni kanssa, sitten nousin, viitisenkymmentä metriä pensaiden suojassa ja sitten olin ryhmämme pk.- ja kp.miesten takana tien reunassa. Sain kavereilta vähän kummastelevia katseita, mutta selvisin sentään selityksellä.

— Meitä on nyt tässä tarpeeksi, sanoi ryhmän johtaja, mutta miehitystä pitäisi olla tien toisellakin puolella, siinä oli äsken pari uusimman ikäluokan miestä, mutta olivat ottaneet jalat alleen. Silmäys tien toiselle puolelle riitti selitykseksi, miksi kaverit karkasivat. Tällä puolen oli toki

vi ja telaketjut nytkähtelivät. Se muistutti hermostunutta hevosta, joka raviradalla odottaa lähtökomentoa. Miksi se ei lähde, pelkääkö se ehkä miinoja, olikohan puron yli johtava silta miinoitettu —? Nyt se pysäytti moottorin, mutta tuo tykki, mitähän jos ampuisin tuosta piipusta sisään. Minulla oli keväällä saatu uusi "pystykorva" ja olin hyvä ampuja, luoti voisi sattua kranaattiin ja silloin — mutta tuntuu uskalletulta käydä kaksintaistelua näin epätasaisin välinein — Miksi he eivät minua ammu, sillä he olivat nähneet minut varmasti —?

Tien toisella puolen näin ryhmätoveriini Rantasen ja Salon, edellisen kanssa olimme pitkän aerasotavaiheen aikana joskus vähän kinastelleet, onpa ollut välillämme joku pieni riidan poikanenkin, mutta tiesin, että hän oli erinomainen soturi, jos haavoittuisin tekisivät he kaikkensa, etten jäisi tähän. Tämä tietoisuus lisäsi turvallisuuden tunnetta.

— Vilkaisehan vähän sinne penkan allekin, siellä edeltäjäsi väittivät nähneensä vihollisia! virkkoi Rantanen tien toiselta puolen. Kurkistin yli penkan ja toden totta, huomasin tuijottavani suoraan vihollisen konekiväärin piippuun. Se oli keskellä tietä parinkymmenen metrin päässä. Siinä oli suojuslevy ja rautapyörät... ja takana miehet... pa...pa...pa... kuuma painealto pyyhkäisi kasvoja-

JR 4:n konepistoolimies
etsii sopivia asemia
korpikuusikossa

SA-kuva

JR 4:n
joukkoja auto-
kuljetuksessa
Syskyjärven
tiellä

ni, ehdin vielä nähdä irvistävät kasvot vihreän kypärän alla, ennenkuin ehdin vetää pääni suojaan. Voi toopeja, olivatkohan ne komennettu vai aivanko vapaaehtoisesti tuohon tulivat —?

Syöksyin takaisin tien toiselle puolen, sieltä pensaiden suojasta työnsimme Rantasen kanssa kiväärin ja konepistoolin kumpareen yli ja tulitimme umpimähkään oletta- maani suuntaan, sillä pensaat estivät näkyvyyden.

— Jos olisi käsikranaatteja, voitelisimme vielä päälle, tuumin Rantaselle. Rantasen kehoituksesta lähdin kysele- mään niitä kk.-miehiltä. Haravoituani pitkin ketjua sain- kin kokoon kolme munakranaattia ja aioin niiden kera jo palata takaisin, kun kk.joukkueen johtaja, vänrikki Onali innostui asiasta ja lähti mukaani, epäillen kuiten- kin, että tokkopa siellä oli mitään. Hän jäi kehoitukses- tani tien viereen, ja minä ryömin entiselle paikalleni, jos- ta kurkistin alas.

Yksinäinen kk. seisoj entisellä paikalla, mutta miehet olivat poissa. Rantanen kertoi kuulleensa sieltä valitusta ja arveli kk.miesten saaneen "siipeensä" meidän tulituk- sestamme. Selitin asian vänr. Onalille ja hän oli hetkessä vierelläni. Hän halusi itse heittää kranaatit ja luovutinkin ne hänelle. Ensimmäinen vieri mäkeä alas ja aivan kk:n

SA-kuva

alle sekä räjähti samassa. KK. kääntyi poikittain tielle, ja huomasin sen vaipassa reikiä. Toinen osui huonommin ja kolmas meni ohi. Vierelleni oli tilanteen aikana ryöminyt myös III joukkueesta sotamies Kämäräinen, joka oli seurannut kk:n romuttamista hymyssä suin. Vänrikki oli jo hyvän matkaa vetäytymässä ja mekin painautumassa asemiimme, kun penkereen harjalla ryöpsähti ilmaan maata. PK.sarja oli leikannut välistämme ja tavoittanut metrin päässä olevan Kämäräisen. Näin hänen hymynsä muuttuvan tuskan ilmeeksi.

— Kuolen — hän kuiskasi minulle, kirje äidille — olkapää nousi hitaasti ylös, keuhkot hakivat ilmaa — huulille ilmestyi vaaleanpunaisia kuplia... Hän oli kuollut...

Vaikka toverini kohtalo olikin tuonut ahdistavan tunteen, tunsin kuitenkin vähäistä riemua, etten se ollut vielä lääkään minä —

Nyt lähestyi alikersantti Palmroth III joukkueen lohkolta, pysähtyi noin kymmenen metrin päähän polvi-asentoon ja kysyi:

— Miten täällä ovat asiat?

Annoin hänelle merkkejä ja kehoitin suojautumaan, mutta hän myöhästyi. Hyökkäysvaunun tykki jyrähti, Palmrothilta lensi lakki päästä ja hän suistui kasvoilleen

maahan, huomasin kranaatin räjähtävän hänen takanaan.

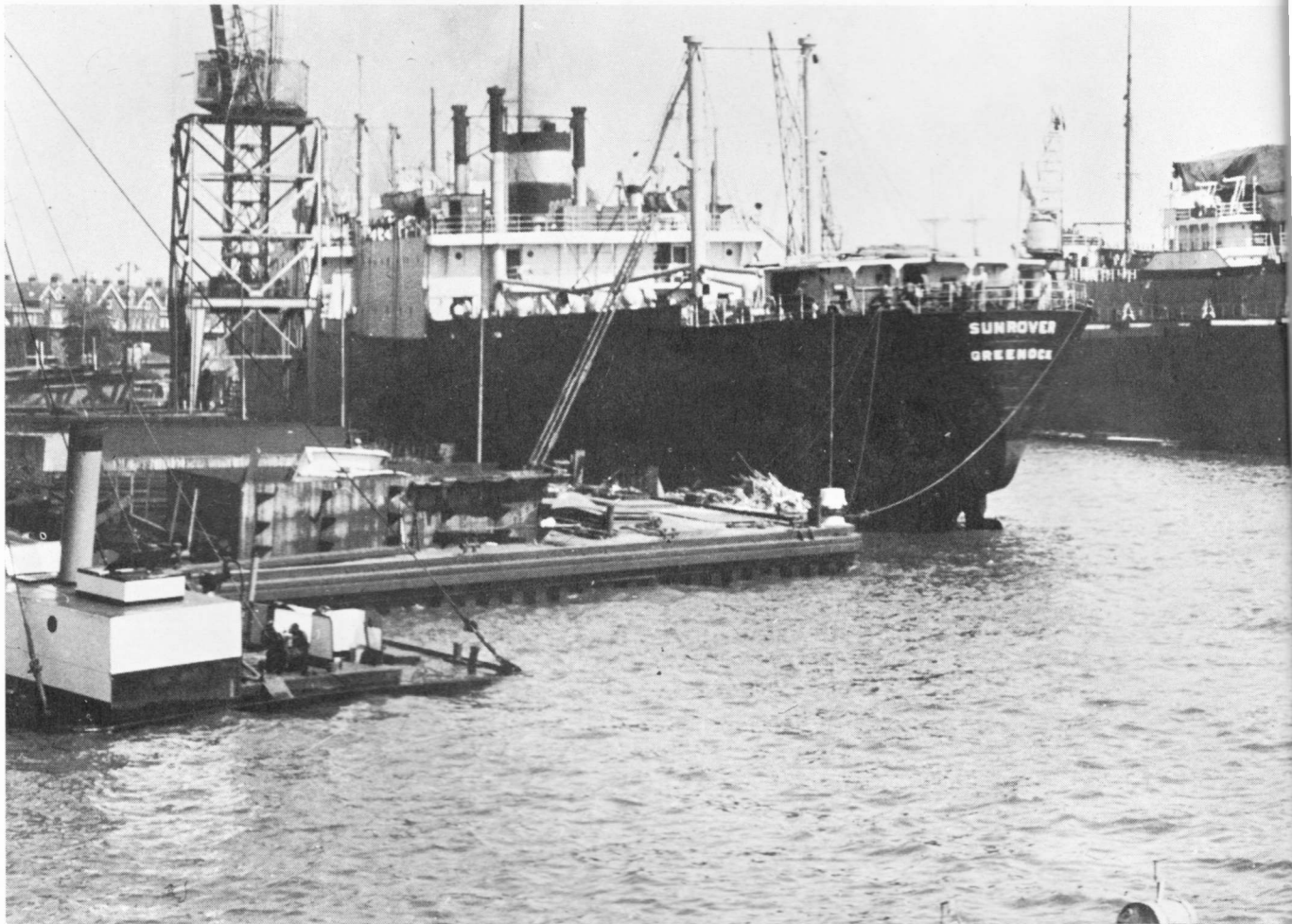
Aprikoin, miten hänen mahtoi käydä. Hän nousi yhtäkkiä ylös, sieppasi hattunsa ja hävisi takana olevaan maastoon.

Huokaisin helpotuksesta. Kuinkahan kauan olin tässä jo maannut, ehkä pari tuntia? Tilanne tuntui rauhoittuneen, vihollisen puolella oli aivan hiljaista. Mitähän niillä nyt oli mielessä, kunpa vetäytymiskäskey tulisi, ennenkuin olisimme taas motissa.

Lutnantti Kangaslahti, III joukkueen johtaja, ryömi asemaamme, rohkea, miellyttävä upseeri. Hänen hyvästijätössään joukkueensa kaatuneelle oli jotain herkkää ja hienoa, varovasti hän tyhjensi kaatuneen taskut.

— Vetäydymme aivan kohta, hän puheli minulle. — Haluatteko te tämän peilin? Jos ei ole entistä, niin ottaa pois. Vielä kevyt sively kaatuneen saapasvarteen, ja hän vetäytyi kohti suojaavaa metsän reunaa.

Komppania kokoontui tiellä parin sadan metrin päässä. Näin Palmrothin ja riensin onnittelemaan. Hän selitti iloisena: En kuule yhtään mitään, älä puhu minulle mitään, en kuule kuitenkaan, huomenna sitten — Hänen ilonsa lisäsi omaa iloani... Aavistus ei sittenkään minulle toteutunut...

Hampurin
satama

VUONNA 1943 ansaitsin leipäni merimiehen vaativassa ja vaarallisessa ammatissa. Palvelin silloin Hacklin-yhtymän laivassa nimeltä "Riitta H", melko vanhassa ja huonokuntoisessa aluksessa. Mutta silloin oli sota, ja kaikki alukset tuiki tarpeellisia iästä ja kunnosta riippumatta.

Matka, josta tässä kerron, alkoi Kotkan satamasta päämääränä Hampuri, ja sen alku oli heti kohtalokkaan tuntuinen. Jouduimme näet venäläisen sukellusveneen torpedohyökkäyksen kohteeksi ennen kuin matkamme oli kunnolla päässyt alkamaan.

Päästyämme onnellisesti avomerelle liityimme siellä parastaikaa kokoontuvaan "convoihin" eli saattueeseen, josta suojasi kaksi sukellusvenehävittäjää, saksalaisia molemmat. Kummatkin olivat uudenaikaisia aluksia, joten suhtauduimme matkalle lähtöön suurta huojennusta tuntein.

Saattue oli tehnyt taivalta noin 4 tuntia, kun yhtäkkiä tuli hälytys! Oikeata sivustaa vartioinut hävittäjä veti hälytyslipun mastoon, samalla kun se morselampulla viestitti vimmatusti: "Koko saattue, ajakaa sik-sak kurssia, sukellusvenehälytys!"

Pian syntyi liikettä aluksessa. Ensimmäisenä komennettiin vapaavuoro ylös ja kannelle, korkkiliivit joka miehelle, pelastusveneet laskukuntoon ja tähyttäjävartiot kaksinkertaisiksi!

Oikealla sivustalla oleva hävittäjä risteili edestakaisin täydellä vauhdilla. Ei kuitenkaan vielä käyttänyt syvyyspommeja, joten olimme epätietoisia, oliko se todella löytänyt sukellusveneen. Sitten lähti saattueen vasenta sivustaa vartioinut toinen hävittäjä edellisen avuksi etsintään, ja tässä se teki virheen, kuten kohta huomasimme.

OLIN HAMPURIN POMMI- SATEESSA

PAULI TUOMINEN

Aluksemme oli paikallisesti kaikkein huonoimmin sijoittuneena saattueeseen, koska olimme vasemman jonon viimeinen alus. Mutta heikon koneistomme vuoksi olimme melkein pakotetut tähän sijaintiin.

Yllättäen karjui vasemman sivustan tähyistä nyt hysteisenä:

— Periskooppi näkyvissä etuvasemmalla!

Samassa oli toinen perämies paikalla etäisyysmittari silmillä. Hän ilmoitti:

— Etäisyys 1200 metriä!

Samaan hengenvetoon huusi tähyistä:

— Torpedo etuvasemmalla!

Jähmettävä kauhu valtasi hetkeksi kaikki komentosillalla olijat — myös minut, joka olin sillä hetkellä ruorissa ja siis ohjasin alusta.

Sitten kuitenkin kapteeni toipui ensimmäisenä järkytyksestä. Salamannopeasti hän oli "telegrammin" kimpussa. Yhdellä tempaisulla hän vetäisi "täydellä taakse".

Ankara vapina tärisytti samalla kertaa vanhaa alusta, kun sen potkuri alkoi täydestä vauhdista vetää "täydellä" taaksepäin. Nyt oli jokaisen kauhun jäykistämällä kasvoilla myös toinen odottava ilme: Kestävätkö potkuriakselin laakerit ja ehtiikö vauhti hidastua tarpeeksi ennen torpedon laskettua kohtaamis pistettä?

Mutta ne kestivät, ja myös vauhtimme ehti hidastua niin paljon, että torpedo meni laivamme keulan editse noin 10-15 m etäisyydeltä. Sukellusvene oli hävinnyt paikalta, ja nyt kiirehtivät hävittäjät samalle paikalle. Syvyyspommiin jysähtely täytti tienoon, mutta vene oli jo ehtinyt kadota meren äärettömyyteen. Arvailuksi jäi, olisiko sukellusveneitä paikalla kaksi vaiko tämä yksi? Hävit-

täjien liikkeistä päätellen niitä olisi voinut hyvin olla kaksi.

Huokasimme helpotuksesta jokainen. Moni lähetti sannaattoman kiitoksen Korkeuteen. Kapteenimme teki sen näyttävimminkin ottaen lakin päästään, katsoen ylös korkeuteen ja sanoen: "Kiitos Sinulle tästä, Herra!" Ei sanaakaan enempää, mutta yhdyimme hänen kiitokseensa koko sielustamme.

Tässä olivat matkamme alkuvaikeudet, mutta emme tienneet vielä silloin, että meillä oli edessä toinen koettelus ja ainakin yhtä paha, ellei vielä pahempi.

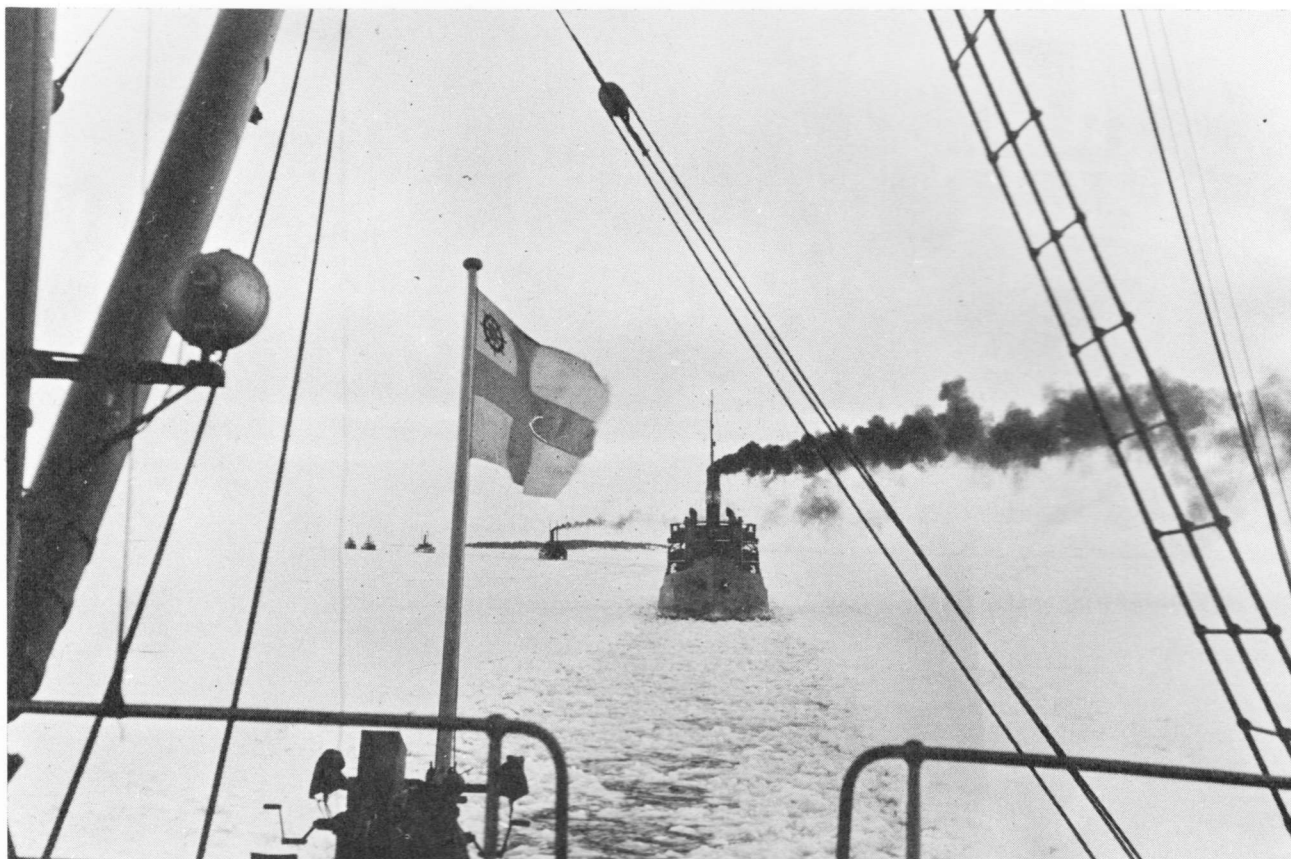
Matkamme määränpää oli siis Hampuri, ja sen vapaasatama. Saattue hajaantui päästyämme Cuxhavenin läheisyyteen. Muita aluksia ei tullut sillä kertaa Hampuriin.

Heinäkuun 24. päivän iltana ajoimme Elbeä ylös Hampuria kohti ja kiinnityimme odotuslaituriin. Noin kello 21 tuotiin alukselle maista käsky jäädä siihen yöksi, koska meidän paikkamme satamassa oli vielä varattuna ja vapautuisi vasta aamulla.

Kellon ollessa 22.30 rikkoi hälytys sireenien vihlova vonkuna iltayön rauhan, ja laivan miehistö tuli ulos "täckille" katsomaan, mistä oli kysymys.

Ilmatorjunta alkoi silloin ensin ampua Barmbeckin ja Altonan suunnassa. Samalla ilmestyivät ensimmäiset valopommit taivaalle. Kuului keskeytymätöntä, korvia repivää jyrinää kuin olisi rautatievaunuja ajettu rautasiltaa pitkin. Taivas Altonan suunnassa oli jo keltaisen punainen, ja kaiken yllä soi raskaitten pommituskoneitten vastenmielinen, nouseva ja laskeva, ynisevä vonkuna.

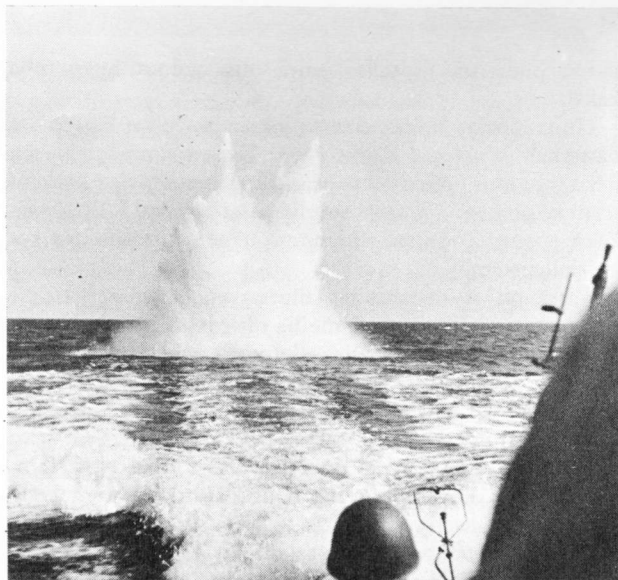
Pian putosi raskaita pommeja satamaan. Edessämme, noin 30 metrin päässä oli laituriin kiinnitetynä satamahi-

Laivasaattue Kotkan—
Helsingin laivareitillä
helmikuussa 1942

Syvyyspommi heitetty
hyökkäävää sukellus-
venettä vastaan

SA-kuvaa

naaja, ja raskaan pommin osuma tuli veteen aivan sen viereen heittäen koko hinaajan ylös laiturille. Samalla laivamme keulapuoli hypähti ylös, kuin vaukkoontunut varsa katkaisten etumaiset kiinnitysvaijerit. Valtava paineaalto ja multaryöppy heitti meidät kannella olijat minkeä minnekin. Mutta pian äijät kömpivät märkinä ja kuraisina, toiset hieman kolhuja ja mustelmia saaneina manailen pystyyn. Ihmeeksemme kukaan ei ollut haavoittunut pahemmin. Minäkin, joka olin samassa miesryhmässä, selvisin muutamalla mustelmalla.

Aluksemme heittelehti ja vapisi edelleen paineaaltojen temmellyksessä. Peräpuolen kiinnitysköydet kuitenkin pi-

tivät, niin että pysyimme laituriin kiinnitettyinä, vaikka keulapää kääntyi sinne tänne kuin kovassa myrskyssä.

Kauhuksemme huomasimme myös vedenpinnan satamassa olevan tulesta. Se johtui fosforista, jota tuli satamalla taivaalta jonkinlaisissa säiliöissä, jotka alas pudotessaan särkyivät ja roiskivat tätä pirun ainetta ympärinsä. Yhdessä palopommiensa kanssa tästä kehittyi oikea kuoleman "pirtelö".

Valtavasta tulipalosta kehittyvä veto esti onneksemme tulen leviämistä satamasta joelle päin, joten selvisimme niukin naukin tulesta "paistetuiksi".

Melkein 2 tuntia kesti tämä kuoleman tanssi. Sitten pommituksen jylinä ja tykkien pauke loppui yhtäkkiä. Sen jälkeen kuului vain valtavan palon kohinaa ja paloautojen sireenien ulvontaa. Sammutushinaajia kiirehti satamaa kohti ja ihmeeksemme elämä alkoi taas elpyä, vaikka juuri äsken tuntui siltä, että koko maailma hajoaisi ja hukkuisi tuleen ja vereen sekä pommiensa jylinään.

Yhtenä tulimerenä olivat nyt Barmbeckin, Altonan ja St. Paulin kaupunginosat, samoin satama. Jälkeenpäin saamieni tietojen mukaan noin 75 % näistä kaupunginosista olisi tuhoutunut tuona yönä. Myös satama kärsi vakavia vaurioita ja monta laivaa upposi. Oli kuin Luojan johdatus, että olimme jääneet odotuslaituriin yöksi. Voi olla, että en olisi tätä kirjoittamassa, jos olisimme päässeet suoraan satamaan.

Ihminen, joka on tällaisen kokenut, tietää kuinka pieneksi hän tuntee itsensä silloin, kun ympärillä mylvii ja ärjyy sodan mystillinen ratsastaja kilpaa kuoleman kanssa eikä suo aikaa edes pieneen rukoukseen. Vain tämän kokenut on myös tuntenut olevansa yksin hätänsä kanssa, joka kasvaa sellaisten hetkien aikana tuhatkertaiseksi. Vain sellainen ihminen todella tietää oman pienuutensa. Tästä kaikesta Korkein meitä suojelkoon, ettei tällainen enää koskaan toistuisi.

Taistelu Leningradista ja Suomi

ERÄS kevättalven aikana ilmestynyt huomattava kirjauutuus on yleisesikuntamajuri H. Seppälän kirjoittama teos Taistelu Leningradista ja Suomi. Tätä taistelua on tähän mennessä jo ehditty käsitellä lukuisissa sekä laajemmissa että suppeammissa yhteyksissä, historiallisissa teoksissa, esitelmissä ja romaaneissa. Seppälä aloittaa asioiden tarkastelun melkoisen kaukaa, aina Pähkinäsaaren rauhasta, antaen yleiskatsauksen Nevan alueen sodista, johon tietenkin kuuluu maininta Suuresta Pohjan sodasta (Sovi-hasta) ja Pietarin, Suomen kohtalon kaupungin, perustamisesta v. 1703. Pääasiana teoksessa on tietenkin meidän Talvi- ja Jatkosotamme.

Seppälä on melko perusteellisesti tutkinut lähdekirjallisuutta ja -arkistoja. Siitä kertoo luettelo käytetyistä lähteistä, joissa painettujen lähteiden kohdalla mainitaan suomalaisia teoksia 23, neuvostovenäläisiä 19 sekä saksalaisia ja englantilaisia 8 kappaletta. Näyttää siltä, että venäläiset lähteet (erityisesti Platonov) ovat kirjoittajana tehneet melko syvän, jossain määrin yksipuolisen vaikutuksen. Onkohan tähän yksipuolisuuteen syynä muun ohella se seikka, että luettelosta puuttuvat mm. 1) Polvinen: Suomi suurvaltojen politiikassa 1941—44, 2) Arvi Korhonen: Barbarossa-suunnitelma ja Suomi, 3) Mannerheimin muistelmat. Näissä on niin merkittäviä tutkimuksen tuloksia, että ne olisi kannattanut jos ei muuta niin ainakin pitävin perusteluin kumota.

Seppälä sanoo Talvisotaa edeltävistä neuvotteluista, ettei tunnu uskottavalta, että NL:n ensimmäisiin vähimmäisvaatimuksiin suostuminen olisi johtanut NL:n taholta lisävaatimuksiin ja jopa maamme itsenäisyyden menettämiseen. Lisäksi hän panee poliittisen johdon taipumattomuuden strategisen ymmärtämättömyyden tilille. Tässä voidaan heti kärkeen esittää kysymys, mitä merkitsi sitten Kuusisen hallituksen muodostaminen Terijoelle juuri samaan aikaan kun NL aloitti hyökkäyksensä. Ja mitä merkitsivät Kuusisen hallituksen sopimukset aluevaihtoista ja marssisuunnitelmista Helsinkiin jne. Kaikki tämä merkitsi selvästi Suomen itsenäisyyden ja vapauden tuhoa muuttamalla Suomi uudeksi osavaltioksi Neuvostotasavaltojen liittoon. Miksi NL ei suostunut heti hyökkäyksen alettua moniin Suomen hallituksen tekemiin tarjouksiin vihollisuuksien pikaisesta lopettamisesta ja rauhanomaisen ratkaisun aikaansaamisesta? Ilmeisesti sen vuoksi, että Suomen vastarintaa pidettiin vielä silloin perin heikkona ja maan valloitusta jonkinlaisena "rauhanmarssina" Suomen länsirajalle saakka, kuten eräistä sotavangeilta saaduista tiedoista ja virallisista asiakirjoista aikanaan voitiin päätellä. Merkitystä vailla ei ole myöskään Kansainliiton päätös NL:oon nähden tässä aseellisessa selkkauksessa. Ja mikä oli Baltian maiden kohtalo aste asteelta tehtyjen myönnytysten jälkeen: liittäminen osavaltioina neuvostotasavaltojen liittoon. Kaiken tämän jälkeen Sep-

pälältä olisi voinut odottaa Talvisodan päätökseksi erästä sanaa, nimittäin *torjuntavoitto*. Näinhän asia laita on, koska Suomen itsenäisyys säilyi ja NL ei saavuttanut päämääräänsä.

Välirauhan ajalta, jota Seppälä käsittelee melko perusteellisesti, kiintyy huomio siihen vähäiseen merkitykseen, jonka tekijä antaa Hitlerin ja Molotovin tapaamiselle Berliinissä marraskuussa 1940. Molotovhan ilmoitti silloin selvästi Hitlerille, että hän suunnitteli Suomelle samanlaista kohtaloa kuin Baltian maille ja Bessarabialle. Eikö tämä puhu tarpeeksi Suomen itsenäisyyden tuhoamisaikeista?

Suomen tilannetta 1941 käsitellään S:n teoksessa laajasti ja nojaututaan eri lähteisiin, erityisesti norjalaissyntyisen H. Krosbyn teokseen Suomen valinta 1941, jonka mukaan kirjoittaja tekee johtopäätöksen: käytännössä Suomi oli tehnyt jo ennen Saksan ja Neuvostoliiton välisen sodan puhkeamista ratkaisevat päätökset sotaan yhtymisestä Saksan rinnalla. Eiköhän tässä kysymyksessä olisi ollut syytä perehtyä myös prof. A. Korhosen teokseen Barbarossa-suunnitelma ja Suomi, mutta sehän puuttuikin kokonaan lähdeluettelosta. Lisäksi olisi ollut täysi syy kiinnittää vakavaa huomiota puolueettoman Krosbyn loppupäätelmään kirjan viimeisen luvun viimeisessä kappaleessa. Tässä Krosby sanoo mm.: "Suomi olisi tietenkin voinut olla 'oikealla puolella' toisessa maailmansodassa, jos suomalaiset olisivat pitäneet parempana kansallista itsemurhaa. Suomi ei olisi myöskään voinut pysyä syrjässä sodasta 1941. Se olisi ollut mahdollista vain, jos Neuvostoliitto olisi noudattanut ehdotonta puolueettomuutta Suomea kohtaan kesäkuun 22. päivän jälkeen kärsittyään Saksan aiheuttamat tuhoisat sotilaalliset takaiskut sodan ensimmäisellä viikolla. Tuollaista ihmettä ei tapahtunut. Suomen oli sen mukaisesti täytettävä sitoumuksensa Saksalle. Se maksoi siitä raskaan hinnan kaatuneina ja aineellisenä tuhona — —. Mutta se selviytyi sodasta riippumattomuus koskemattomana. On epävarmaa olisiko toisenlainen politiikka 1940—41 johtanut yhtä myönteiseen tulokseen."

Suomen huoltotilanteeseen ei S:n kirjassa kiinnitetä minkäänlaista huomiota, vaikka kuuluuhan sekin strategian alaan. Kuinkahan Suomen leipäviljan riittävyyden ja elinkeinoelämän jatkuvuuden kanssa olisi käynyt, kun saksalaiset lyhyessä ajassa olivat ehtineet Leningradin porteille, ellei Saksan taholta jatkuvalla syötöllä olisi ruokittu Suomen huolto.

Lopuksi vielä toistamiseen kysymys tämän asiatiedoitan runsaan kirjan laatijalle. Miksi ei Jatkosodan loppuvaiheessa esiinny termiä *torjuntavoitto*? Siihen olisi ollut täysi syy Platonovinkin tutkimusten perusteella, koska suomalaiset estivät neuvostojoukkoja saavuttamasta päämääräänsä Kymenjoen linjaa, joka oli tavoitteeksi määrätty.

Olisi todellakin aika, että noihin pian 30 vuoden takaiisiin asioihin suhtauduttaisiin *kiuhkottomasti* (kuten eräässä k.o. teosta koskevassa arvostelussa on mainittu), mutta myös *totuuden mukaisesti*. Vaakalaudalla oli silloin kysymys pienen kansan elämästä ja siihen liittyvästä puolustustahdosta, moraalista ja selkärangasta, jotka nekin ovat strategian alaan kuuluvia huomioon otettavia tekijöitä.

Kokonaan toinen asia on sodan jälkeinen aika uusine tilanteineen, yya-sopimuksineen jne. Jokainen järkellä suomalainen antaa oikean arvon ystävällisille suhteille Neuvostoliittoon ja kunnioittaa niitä, mutta hän kunnioittaa myös menneisyyttä, jolloin maan vapaus turvattiin.

Järeitä tykkeitä ja niiden

ARVO SEPPINEN

"KIRJOILLA on kohtalonsa ja aseillakin on omansa!" Tämä ajatelma tuli mieleeni, lukiessani Suomen Kuvalehden palstoilta lähinnä kenraali Väinö Valveen antamien tietojen perusteella kirjoitettua tarinaa eräistä 305 mm kaliberin tykeistä, jotka monien vaiheiden jälkeen olivat joutuneet näyttelemään osaansa myöskin viimeksi käydyissä sodissamme.

Kun tämän kirjoittaja aikoinaan omalla sotapolullaan sattui "törmäämään" kolmeen noista edellä mainituista tykeistä ja satun tietämään jotain niiden aikaisemmistakin vaiheista, lienee asiallista kertoa niistä jotakin, sillä kuuluvathan entiset aseasiatkin jo menneeseen historiaan. Nuo kymmenkunta kappaletta ko. tykkeitä kuuluivat alunperin Venäjän keisarillisen Mustanmerenlaivaston aseistukseen. Tässä ominaisuudessa ne joutuivat "aukomaan päitään" jo ensimmäisessä maailmansodassa. Vallankumouksen jälkeen, Venäjän jouduttua suureen sisällisotaan, joutui Mustanmerenlaivasto suurimmalta osalta ns.

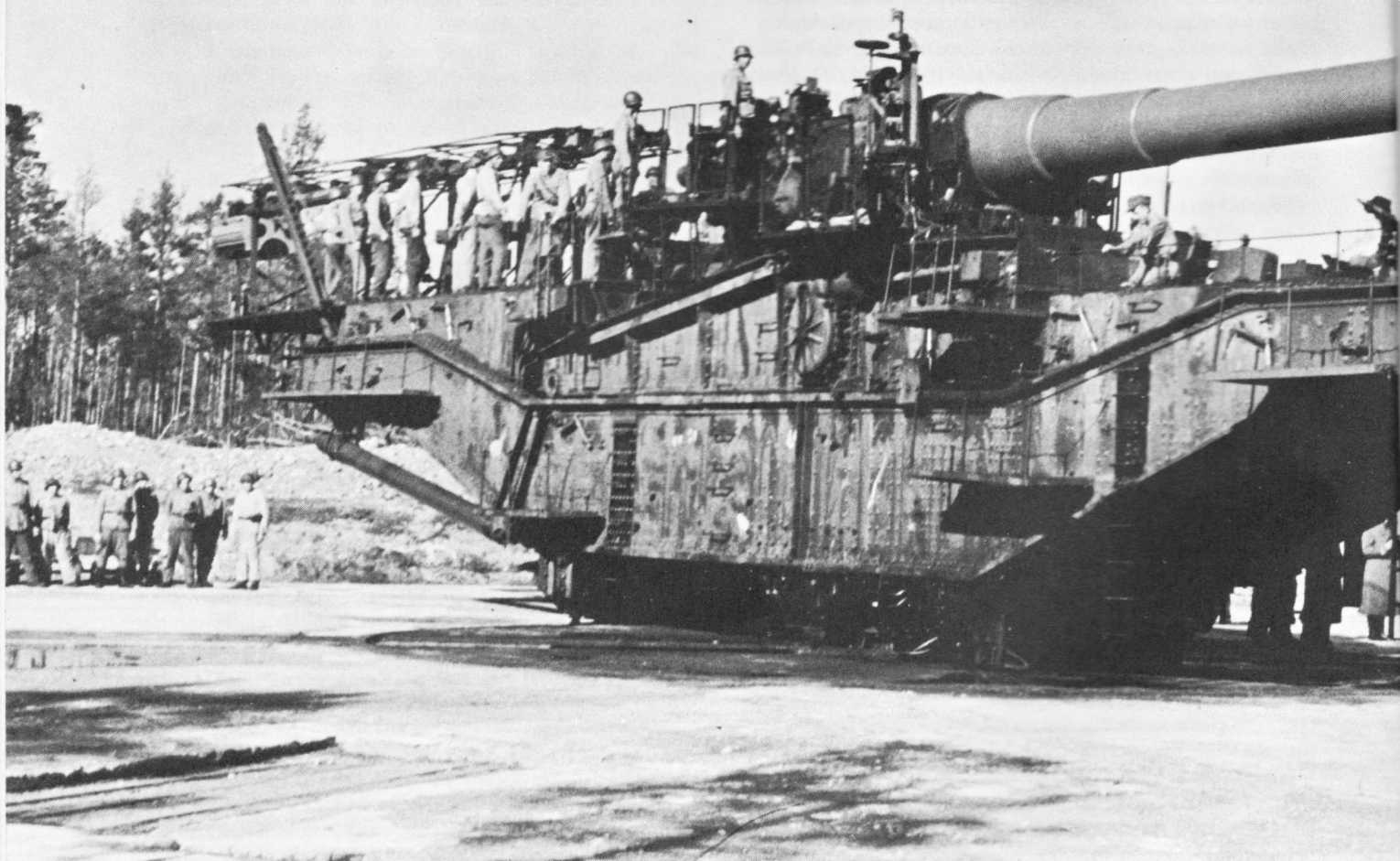
"valkoisten kenraalien" käsiin. Heitä Etelä-Venäjällä edustivat sellaiset jo nykyään vähemmän tunnetut nimet kuin amiraali Koltshak sekä kenraalit Denikin ja Wrangell.

Huolimatta Ranskan ja Englannin tuesta, mainitut kenraalit joutuivat tappiolle ja osittain katastrofisen paon aikana heidän laivastonsa joutui valkoisten evakuointia avustamaan ja koottiin eräiden vaiheiden perästä Bisertan satamaan ruostumaan ja rämettymään.

Venäjän punaisen hallituksen voimistuttua ja vakiinnuttua, se teki silloisen kuuluisan ulkoministeri Tshitscherinin välityksellä useitakin ehdotuksia laivaston luovuttamisesta takaisin Venäjälle, mutta ei onnistunut pyrkimyksissään. Vuosien kuluttua laivat romutettiin ja riisuttiin aseista. Eräiden "sotasaalishuutokauppojen" ja välikäsiensä kautta kymmenkunta niiden aseistukseen kuulunut tykkiä joutui sittemmin Suomen valtion omistukseen ja armeijan käyttöön. Kolme kappaletta noista ty-

Suomalaisten kunnostama
305/52-0 rautatietykki
asemissa Hangossa

SA-kuva

käyttäjiä

keistä asennettiin sitten erikoislaveteilla varustettuna järeäksi rautatiepatteriksi, joka tehtävänsä Suomessa suorittamaan pakotettiin luovuttamaan taas Venäjälle ja sitä tietä kiirellisesti avustamaan Berliinin valtausta taikka ainakin matkalle sinnepäin.

Etten kiiruhtaisi tapahtumien edelle, kerron tämän patterin vaiheista vielä lisäksi: Heinäkuussa 1943 sain erästä "peitenumeroita" komennuksen toiseen "peitenumeroon". Viimeksi mainittu osoittautui perille tullessa 305 millimetrin kaliberiseksi rautatiepatteriksi. Tämän suuruisten tykkien kanssa en ollut aikaisemmin joutunut tekemisiin muuten kuin välillisesti kahteen otteeseen. Ensimmäisen kerran tämä tapahtui venäläisten taistelulaivojen "Oktjabrskaja Revolutsijan" ja "Maratin" tulittaessa Koiviston pattereita, lähinnä Saarenpäättä, joulukuussa 1939. Toinen kosketus taas sattui kesällä 1941 Hangon rintamalla, tulituksen tullessa juuri samoilta paikoilta ja samanlaisesta patterista käsin johon olin juuri saanut ko-

mennuksen. Tästä johtuikin, että katselin nyt näitä pitkiä, 52 tonnia painavia putkia kaikella kunnioituksella, sillä olin tullut tuntemaan, että niiden ammuksilla oli muukin kuin pelkkä moraalinen vaikutus. Kesällä 1941 olimme "häränneet" tällä samalla paikalla ammuksilla ja saaneet takaisin ammuksia, jotka kokonaisina ollen painoivat jopa 470-474 kiloa, niiden sirpaleidenkin siis painaessa enemmän kuin omat ammuksemme.

Tuo järeä patteri, johon olivat asennetut nuo monia vaiheita kokeneet 12-tuumaiset putket, oli "syntynyt" seuraavasti: Suomalaisten miehitettyä Hangon löytyi sen liepeiltä jäännökset venäläisten itsensä tuhoamasta järeästä rautatiepatterista. Suomalaiset naarasivat ja nostivat ylös Hangon satamaan upotetut tykkivaunut, lavetit ja muut "tykötärpeet" kaiken muun mereen upotetun kaman kanssa. Merivoimien johdon taholta syntyi silloin ajatus patterin uudelleen rakentamisesta, olihan kenraali Valveen tiedossa ja muistissa nuo varastossa olevat tykin putket. Asennustyöt alettiinkin, ja niitä johti kapteeni G. Björklund, apunaan kuuluisa tykkimestari Laitinen, joka oli alkukoulutuksensa saanut Venäjällä Putilovin asetehtailla. Jokainen tykki sähköistettiin, joka tarkoitti sitä, että ammus niinkuin panoskin "lensi" putkeen automaattisesti. Jopa nallin sytytys eli laukaisu tapahtui sähköän avulla. Samoin tykkien suuntaus. Tykkien toiminta voi samalla onnistua myöskin käsikäyttöisesti. Tullessani patterille se oli miltei taisteluvalmis ja suoritti juuri valmisteluja Karjalan kannakselle siirtoa varten. Näitä valmisteluja tehdessä toimi patterinpäällikkönä kapteeni Kyrönhonka ja tykkimestarina Y. Mäkelä. Lähtö Kannakselle siirtyi kuitenkin päivästä toiseen, kunnes se näytti unohtuvan kokonaan. Syyksi sanottiin Karjaan heikko rautatiesilta, joka ei kestäisi alun neljättäsataa tonnia painavaa kuormaa, mutta syyt olivat tietystikin "syvemmällä" kuin täten ilmoitettu seikka.

Jos lähtöme lienee unohtunut, eivät meitä unohtaneet "suuret herrat". Eräänlaisia tarkastuksia siellä pitivät paitsi saksalaiset, myöskin Japanin ja Ruotsin sotilasasiamiehet. Kerran vieraili siellä sotamarsalkkakin seurueineen. Tämän vierailun aikana piti patterin suorittaa ammuntaa, mutta kun kuultiin, ettei meillä ollut "oikeata" maalia, ammunta peruutettiin. Maksoihan yksi ammus pienen talon hinnan ja putkista olisi "ainetta" kulunut pois puolen kilon verran jokaisen laukauksen mukana. Tämä "sotamme" oli siis pelkkää valmistelua ja odotusta sotaan varten.

Patterin päällikkökin ehti tänä aikana vaihtua kolmasti, koska kapteeni Kyrönhonkaa seurasivat majurit Aarva ja Laukkanen.

Viimeksi mainittu oli päällikkönä silloin, kun myöhäisyksyllä 1944 patterin uudeksi "omistajaksi" ilmoittautui valvontakomissio ja patterin matka kohti Berliiniä alkoi. Tämä patterin luovuttaminen vaatisi oman lukunsa, mutta riittäköön, kun kerrotaan, että venäläisillä olivat hyvin tiukat vaatimukset. He esiintyivät aivan kuin he olisivat aikoinaan jättäneet patterin suomalaisille valmiina tiukaten mm. erästä ammuntamenetelmistä tarvittavaa kalustoa, joka suomalaisilla oli toisenmallista kuin heillä.

Omistusoikeuttaan tykkeihin he perustelivat mm. sillä, että putket olivat heiltä, saksalaisten lähestyessä "unohtuneet". Näinhän ei asia ollut kuten edellisestä on selvinnytkin, mutta luovutus tapahtui pelkästään Shdanovin määräyksiä noudattaen.

Niin päättyi noiden tykkien tarina Suomen osalta, mutta niiden ääntä kuultiin vielä Suomenlahden toiselta puolen matkalla tuntemattomuuteen.....

KESÄLOMA- KOMENNUKSENI RAUDUSSA 1943

MARITA PIETILÄ

OLIN juuri täyttänyt 19 vuotta, kun pääsin ensimmäiselle rintamakomennukselle. Tulin Lotta-Svärd yhdistyksestä asianmukaiset paperit taskussa ja olin ikionnellinen tyttö. Aikaisemmin olin kyllä muonittanut sotilaspoikia ja motitalkoolaisia, mutta nyt pääsin koko kuukaudeksi Karjalan kannakselle. Komennukselle pääsyyn tarvittiin vanhempien suostumus ja äitini oli tähän vastahakoinen. Tarvittiin lisäksi jonkun tunnetun lotan suositus, ja sen olin saanut osastoni muonitusjaostopäälliköltä. Hän oli kouluaikainen opettajani ja uskalsi taata, että olin vastuuntuntoinen ja hyväkätöksinen.

Lähtö tapahtui toukokuun 16. päivä 1943. Reppu oli jo aikaa sitten pakattu kaikkien sääntöjen mukaan. Huopa oli siististi remmeillä kiinnitetty repun alapuolelle. Littera oli manttelin taskussa ja viimeksi vain lottalakki päähän hieman kielletysti kallelleen. Jätin kotiväelle hyvästit ja suuntasin matkani Viipuriin lähtevään junaan.

Tunsin jännitystä edessä olevasta matkasta, sillä aikaisemmat matkakokemukseni olivat pienet. Jännitys kasvoi sitä mukaa kuin juna lähestyi Viipuria, sillä täällä ratkeaisi, minne joutuisin Kannaksella ja myös tehtävän laatu. Olin anonut kanttiinini, koska olin muonituslotta. Kuitenkin olin ammatiltani vakuutusvirkaileja ja minulle oli selvitetty, että joutuisin niihin tehtäviin, missä kipeimmin apua tarvittiin, ja sen määräisi Viipurin Rajatoimisto.

Junan saavuttua Viipuriin lähdin etsimään Rajatoimistoa. Olin ensi kertaa tässä kaupungissa. Se oli yhtä vilkas kuin Helsinki, mutta siellä oli aivan oma tunnelmansa, jonka vieras vaistosi heti. Se huokui ystävällisyyttä, iloisuutta ja romanttisuutta. Löysinkin vilkkaiden viipurilaisten opastuksella pian hakemani paikan. Menin suoraan toimistoon ja jätin komennuspaperit sisälle. Jouduin odottamaan "kulkurilottien" kämpässä ja siellä tapasin lomalle meneviä lottia, joiden tilalle me kesälomalaiset tulimme. En ennättänyt olla siellä kuin hetken, kun sain tietää, että pääsen sittenkin kanttiinini. Sain uuden litteran ja niin olin matkalla taas kohti asemaa ja Valkjärveä.

Äkkiä sitten juna pysähtyi, mutta en nähnyt aseman tapastakaan ja kuitenkin ympärilläni kerättiin tavaroita ja kaikki olivat sen näköisiä, että lähtisivät pois junasta. Saottiin junamatkan päättyvän tähän, ja matka eteenpäin

jatkuisi kuorma-autoilla. Niitä olikin odottamassa juna ja oikea auto löytyi. Pojat autoivat lavalle ja autot lähtivät heti liikkeelle. Lavalla seisottiin vierä vieressä. Tottumattomana horjuin puolelta toiselle, mutta pian opin tällai senkin matkustamisen taidon.

Perille saavuttua menin heti ilmoittautumaan ns. yhteyslotan majapaikkaan. Siellä oli odottamassa jo aikaisemminkin tulleina kolme helsinkiläislottaa, jotka kaikki olivat kesälomakomennuksella. He olivat myös ensikertalaisia, mutta vanhempia kuin minä. Vihdoin meidät kutsuttiin yhteyslotan eli n.s. "Kannaksen Kauhun" puhuteluun. Hän oli yllättävän pieni ja hento, kuivan näköinen ja puhui hiljaa. Ääni oli pistävä ja ivallinen. Ensin hän totesi meidän — kesän kukkasten — jälleen saapuneen. Kuulin jälkeinpäin sen olevan hänen "lempinimityksensä" meistä kesälomalaisista. Minut hän otti ensin uhriseen ja kysyi ikääni, vaikka se oli selvästi papereissa. Saatuaan vastauksen, hän töykeästi tokaisi, ettei täällä lapsia tarvita! Kuitenkin sain vähän ystävällisemmän katseen hänen todettuaan papereista, että olin ryhmäpäällikkö. Kun kaikki olivat saaneet ivallisen huomautuksen jostakin, niin puhuttelu päättyi. Jouduimme yöpymään kulkurilottien kämpässä ja aamulla jatkaisimme vasta matkaa.

Sain ensimmäisen kokemukseni näistä kämpistä, eikä suinkaan pahimman, vaikka niin silloin luulin. Valvoimme pitkään ja arvailimme millaista tulisi määränpäässä olemaan. Vihdoin maltoimme mennä nukkumaan. Ajatukset pyörivät vielä kauan mielessä, kunnes vihdoin tuli uni. En ennättänyt pitkälti nukkua, kun yht'äkkiä heräsin ilkeään pistoon ja ryntäsin samanaikaisesti lottatoverini kanssa ylös sängystä. Raavimme jokapuolelta ihoamme, johon oli noussut suuria, punaisia paukamia. Aavistin pahaa ja nostin patjan reunaan. Siellä oli kymmenittäin suuria, lihavia luteita ja lisää oli kömpimässä esille lautojen raoista. Puistatus kävi lävitseni. Järkyttyneinä herätimme toisetkin lotat, mutta he olivat vaan meille tästä äkäisiä, koska heitä eivät luteet olleet kiusanneet. Loukkaantuneina moisesta välinpitämättömyydestä päätimme yhteistuumin nukkua lattialla vierekkäin. Ravistimme huovat ja tyyntynyt ulkona. Kaadoimme sormen paksuisen vesiviirun kiertämään ympäri vuodettamme, koska olimme joskus

Kukkia kanttiin
sotapoikien iloksi
SA-kuva

Viipurin Rajatoimisto,
joka johti lottatoimintaa sodan
aikana Karjalan kannaksella

Lottakanttiini "Lumikki"
Karjalan kannaksella

kuulleet, että luteet pelkäävät yettä. Jätimme myös valon palamaan, sillä toiset lotat olivat ennättäneet jo uudelleen nukahtaa. Muutamat luteet olivat kuitenkin niin ovelia, että yrittivät pudottaa päällemme katosta. Emme paljo ummistaneet silmiä sinä yönä ja olimme iloisia, kun aamu vihdoin valkeni.

Kämpässä näin ensimmäisen kerran kenttäpuhelimien, jolla "Kauhu" soitti tulevaan yksikköni Rautuun. Se on huvittavan yksinkertainen puulaatikko, jossa oli veivi sivussa. Se pärjisi ja kilisi koko ajan. Siihen puhuttiin kummallisesti ja jälkeenpäin kuulin siinä käytettävän peitesanoja.

Pataljoonan kuorma-auto tuli muonanhakumatkallaan hakemaan myös minut. Kanttiini johon jouduin oli jalkaväen ja tykistön yhteinen suuri kanttiini. Siellä ensin jouduin olemaan kahden vanhemman lotan apuna pari viikkoa, kunnes olin oppinut työt, ja sen jälkeen lähtisi toinen heistä lomalle.

Istuin kuljettajan kopissa kahden jalkaväen pojan kanssa kolmantena ja juttua riitti. He kertoivat kanttiinista olevan noin puolitoista kilometriä linnuntietä etulinjaan. Se oli rakennettu kankaalle puiden suojaan.

Kuorma-auton ajaessa pihaan ilmestyi ovelle kaksi lottaa. Toinen heistä oli kanttiinin emäntä, Annikki. Hymyillen ystävällisesti hän toivotti tutulla Satakunnan murteella minut tervetulleeksi. Toinen lotta, Lempi, myös yhtyi toivotukseen. Hän oli vilkas helsinkiläinen, iloinen ja aina sanavalmis.

Kun menimme kanttiinisiin sisälle, hämmästyin sen valtavaa kokoa. Korkeutta siinä ei paljon ollut, mutta sitä leveyttä ja pituutta! Siivotessa sen huomasi parhaiten. Ovelta myyntiluukulle oli pitkä matka. Molemmiin puolin oli suuria pöytiä penkkeineen. Pöydillä oli kukkia maljakoissa ja ikkunoissa taitavasti rypytyt paperiverhot. Luukun takana oli myymälän puoli ja sen vieressä suuri tilava keittiö. Nyt siellä tarjoiltiin uuden lotan kunniaksi tuliais-korvikekahvit. Kahvilla oli myös kanttiinin isäntä, Veka, tykistön poikia. Hänen tehtäviinsä kuuluivat kaikki ns. miesten työt, kuten puiden pilkkominen ja veden kantto.

Kerran sattui kanttiinissa meille kahdelle jännittävä tapaus. Annikki, joka oli maalaistalon tytär, sai vehnäjuohja ja kananmunia kotoaan. Hän leipoi sokerikakun ja me Vekan kanssa saimme kaapia kakkukulhon. Istuimme kulhon ääressä molemmilla lusikat kädessä ja kaavimme sitä. Äkkiä ovi aukeni ja ovelta seisoi patterin päällikkö sekä tykistöä komentava eversti. Säikähdimme ja ponkaisimme pystyyn. Veka oli korviaan myöten punainen, sillä olihan tämä vähemmän sotilaallista hommaa. Eversti hymyili huvittuneena ja kehoitti jatkamaan, kun työmme oli niin kodikkaan näköistä. Pojat kiusasivat Vekaa pitkän aikaa tapauksen johdosta.

Kanttiini oli keskipäivällä kiinni, ja heti kahvin juotua lähdimme Annikin kanssa ulos ja asunnolle. Kuljimme kaunist kangaspolkua, joka havuneulasten peittämänä oli pehmeä astua. Vähän matkaa käveltyämme tulla tupsahti eteemme rinteessä oleva korsukylä. Sen korkeimmalla kohdalla oli naamioituja tykkeitä, jotka muistuttivat kaiken tämän kauniin maiseman keskellä sodasta ja siitä että oltiin rintaman läheisyydessä. Siivouimme joitakin korsuja ja pysähdyimme erään kauniisti rakennetun korsun eteen. Annikki kertoi sen kuuluvan patterin päällikölle, nuorelle kapteenille. Kun minun oli käytävä hänelle ilmoittautumassa, koputimme ovelle ja astuimme sisään. Hän toivotti minut ystävällisesti tervetulleeksi yksikköön. Annikki sanoi leikkisästi hänelle: "Nuorihan tämä uusi

lotta vielä on, mutta jos ei kelpaa muuksi, niin silmänruoksi pojille". Sieltä jatkoimme omalle asunnolle. Lottien asuntona oli pahviteltoa, osittain maan alle rakennettu. Se oli väliaikainen, jota koko patteri häpesi. Syksyksi tulisi valmistamaan lotille kanttiinin läheisyyteen oma korsu.

Meillä oli kanttiinissa kolme työvuoroa. Keittiövuoro, johon kuului kahvin keittäminen, oman ruoan valmistus kuivasta muonasta ja astioiden pesu. Kanttiinivuoro, jossa oltiin koko ajan luukulla, myytiin korvikekahvia ja kaikkea muuta kanttiinitarvikea. Kolmannella vuorolla autettiin molempia edellisiä vuoroja, kerättiin astiat pöydiltä, kuivattiin tiskit, vietiin ne takaisin luukulle, autettiin kaikessa, missä kulloinkin apua tarvittiin. Minut vapautettiin ruoan laitosta, sillä kuivamuona-annokset olivat niin pienet, ettei niissä ollut mitään epäonnistumisen vaaraa. Sen sijaan sain huolehtia kanttiinin kukkien keruusta ja hoidosta. Siivosimme kaikki yhdessä, sekä asunnon että kanttiinin.

Ensi iltana tuli paljon poikia kanttiinisiin katsomaan uutta lottaa. Täällä tapahtui niin vähän uutta, ja pojat olivat nähneet minut vilaukselta patterilla. Olihan uuden lotan tulo taas jonkinlaista vaihtelua yksitoikkoiseen elämään. Minä ujostelin kuitenkin ja pysyttelin näkymättömissä. Muutaman päivän kuluttua olivat työt ja pojat tuttuja, eikä enää tultu uutta lottaa katsomaan, vaan kanttiinisiin kahville ja iltaa viettämään.

Läheisyydessä virtasi pieni joki, joka oli entinen raja. Kun aurinko paistoi siihen, se oli aivan ruosteen värinen, sillä pohjahiekka oli punaisen ruskeaa rosua. Vettä siinä ei ollut kuin vyötäröön, mutta se oli lämmintä ja kirkasta ja sen vuoksi mainio iltapesupaikka. Rakastin tätä rantaa, ja oli päivän kohokohta, kun tulin sinne yksin.

Kun pojat saivat kotoaan paketteja, kutsuivat he meitä lottia maistaisiin. Me tietysti taas heitä vastavierailulle.

Elokuvateatteri oli hyvän kävelymatkan päässä takana-päin ja lupasin lähteä sinne erään tuttavan pojan ja Annikin kanssa. Olin iloinen siitä, että tulisi jotakin vaihtelua ja odotin soittoa Annikilta, joka oli luvannut järjestää siksi illaksi vapaata. Sitten saatiin kuulla: "että meidän lotat eivät mene outojen poikien kanssa elokuviin, eivätkä minnekään muuallekaan." Siihen se lysti loppui.

Etulinjassa käynnin pojat järjestivät myös minua ilahduttaakseen. Siellä oli tulenjohtueessa meidän patterista muutama poika vuoron perään. Etulinjaan oli lotilta ankarasti pääsy kielletty, mutta tätä rikottiin yleisesti. Annikki lähti mukaani ja saimme kaksi aseistettua saattajaa patterista, sillä välimaastossa liikkui vihollisen partioita. Olimme saaneet tämän kutsun edellisenä päivänä ja illalla leivoimme tuliaisiksi pitkot. Maasto etulinjaan oli samantyyppistä kuin kanttiinin ympäristössäkin: mäntymetsää, pehmeitä polkuja ja välissä vähän leveämpiä teitä. Pari kilometriä käveltyämme tulimme maastoon, joka oli sotaisen näköistä. Puita oli kaatunut, ja niitä oli katkenneita, oksattomia sekä palaneita. Olimme perillä. Pojat ottivat meidät riemulla vastaan. Olimme tuoneet korviketta, pullokermaa ja leivonnaisemme. Pojat keittivät heti kahvia ja heidän kasvonsa loistivat mielihyvystä, kun kaivoimme esille pitkot, ja hyvältä ne meistä itsestään maistuivat. Vaikka pojat olivat iloisia tulostamme, niin pian kahvin juonnin jälkeen he hoputtivat meitä lähtemään, sillä vihollinen oli epävarma naapuri. Kuitenkin sain kävellä taisteluhautaan ja kurkistella periskoopilla vastapuolelle. Takaisin tullessa kiipesin myös tähyystorniin, josta kiikaroin kauas välimaastoon. En kuitenkaan ollut sielläkään pitkää aikaa, sillä vihollisen puolelta näkyi yhtä hyvin meidän puolelle. Koska pojat kertoivat tornin ammu-

tun hajalle useamman kerran, niin huokasin helpoituksesta, kun saavuimme takaisin omaan korsukylään. Elämys tämä vierailu kuitenkin oli ollut.

Heräsin eräänä yönä siihen, että maa tärähteli jatkuvasti ja kuului joka tärähdyksen yhteydessä valtava pamaus ja muutaman sekunnin kuluttua toinen paljon heikompi. Annikki ja Lempi istuivat sänkynsä laidalla ja olivat valppaan näköisiä. He kertoivat oman raskaan tykistön ampuvan meidän ylitse. Meidän patterimme tykit olivat huomattavasti kevyempiä ja me olimme taempana sijaitsevan oman raskaan tykistön ja vihollisen välissä. Aamulla sain kuulla, että tavallisesti vihollinen vastasi tuleen, ja silloin oli aina leikki kaukana.

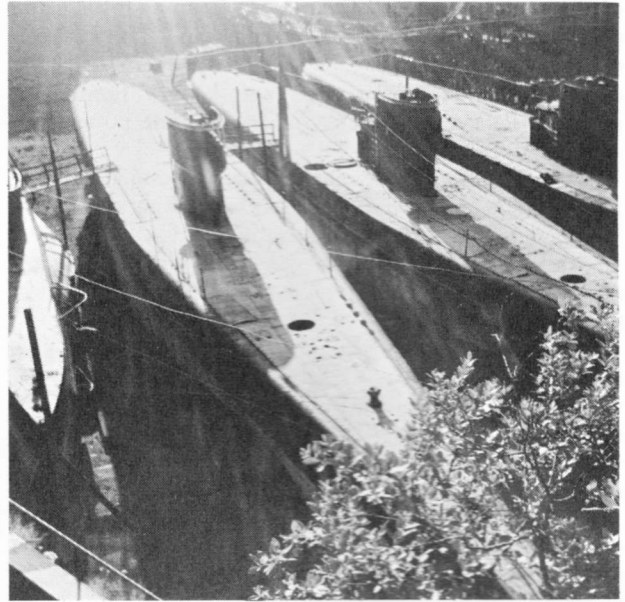
Kesäkuun neljäntenä oli ylipäällikön syntymäpäivä. Monta päivää ennen tätä juhlaa pojat olivat hyvin salaperäisen näköisiä, ja ihmettelin, mitä kummaa oli tekeillä. Lotat kertoivat poikien keittävän kiljua sen viinaryypyn lisäksi, jonka valtio tarjosi päivän kunniaksi ja he kuulemma joisivat itsensä humalaan sinä iltana. Järkytyin kuulemastani, mutta lottien asialliset selitykset, etteivät pojat tule kanttiiniin humalassa, oli jonkinlaisena lohtuna.

Pian kuukausi oli kulunut loppuun työn ja touhun merkeissä. Ennenkuin arvasinkaan oli lähtöpäivä edessä. Hyvästeljin kaikkia ja sama kuorma-auto vei taas takaisin Valkjärvelle. Nyt jopa yhteyslotta "Kauhu" hymyili vaisusti ja kiitti ajasta, jonka olin siellä ollut.

Viipurissa tapasin ne kaksi lottaa, jotta olivat olleet Valkjärven kulkurilottien kämpässä yht'aikaa yötä. He olivat myös olleet Raudussa kanttiinissa. Menimme Pyöreään Torniin kahville. Siellä oli pöydillä tuomen kukkia ja trio soitti romanttista vanhaa kappaletta "Tuoksuisia tuomien..." Vihdoin kuljimme Espilän puiston ohi asemalle ja jätimme Viipurille hyvästit.

Sirkiänsaaren lottakanttiin
Raudun rintamalla

SA-kuv.

Kansikuva:
Suomen sukellusvene-
laivasto rauhansopimuksen
mukaisesti aseistariisuttuna
Suomenlinnan telakalla

NUMERO 6:n KIRJOITUKSET

Oiva Lahti:	
MOTISSA VIIPURIN EDUSTALLA	161
Martti J. Hämäläinen:	
UNOHTUMATON YÖ	163
Samppa Jaakonaho:	
ORVON TIE	166
Väinö Havia:	
SATTUMIA KEVYT PATTERISTO 23:n HUOLLOSSA KANNAKSELLA 1944	169
H. I. Härmä:	
LEMPAALANJÄRVEN VESIKAAPELI	172
Mauno Jauhiainen:	
NELISEN VUOROKAUTTA HARHATEILLÄ	175
Viljo Aho:	
AAVISTUS EI TOTEUTUNUT	178
Pauli Tuominen:	
OLIN HAMPURIN POMMISATEESSA	182
K. L. Oesch	
TAISTELU LENINGRADISTA JA SUOMI ...	185
Arno Seppinen:	
JÄREITÄ TYKKEJÄ JA NIIDEN KÄYTTÄJIÄ	186
Marita Pietilä:	
KESÄLOMAKOKEMUKSENI RAUDUSSA 1943	188

**Kirjoittajat vastaavat esittämistään
mielipiteistä**

**Käsikirjoitukset palautetaan vain
postimaksun seurattessa**

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

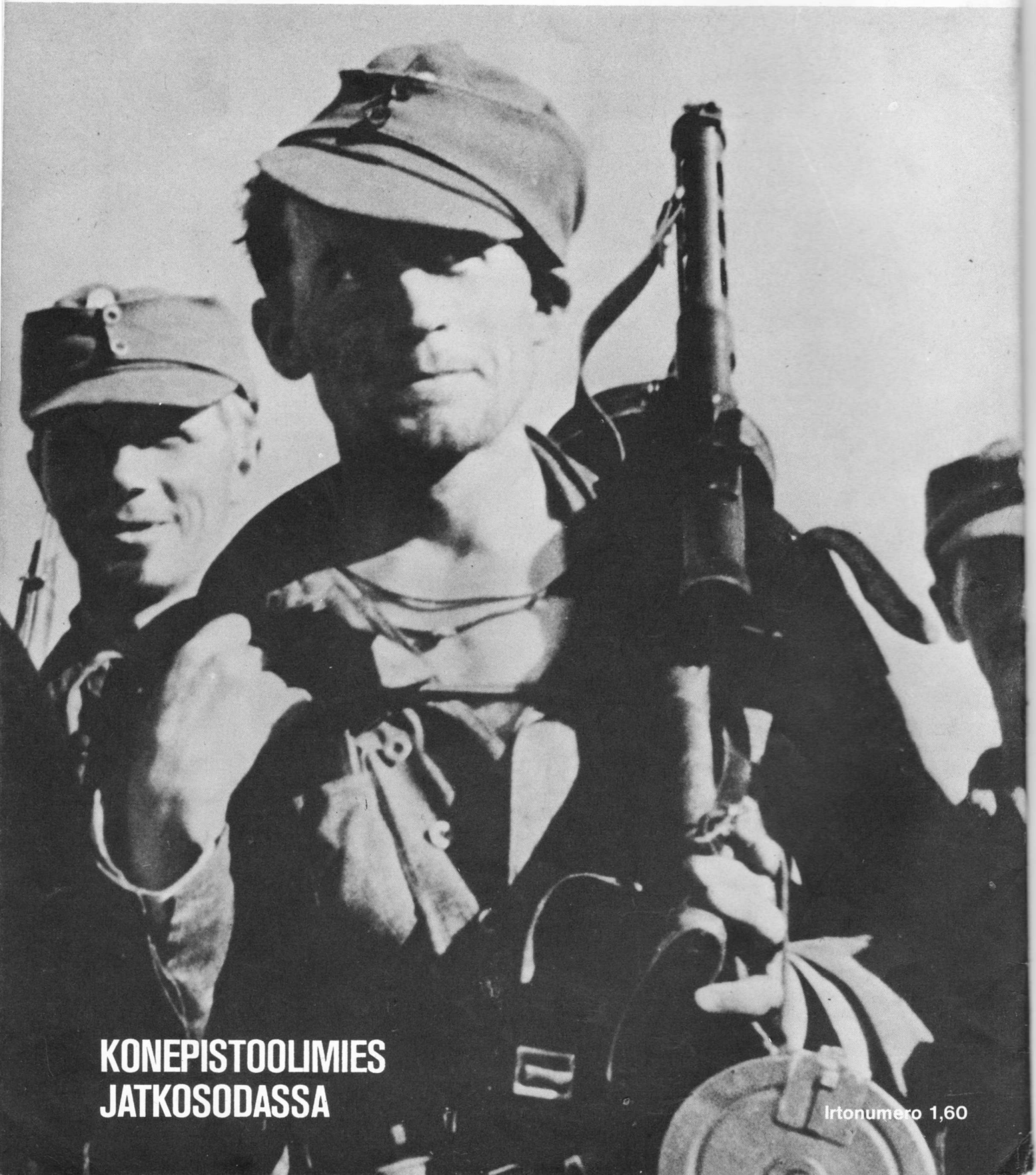
Tilauskonttori: Ludviginkatu 10, puh. 79 08 22

Toimitus: Töölönkatu 35 B, puh. 44 62 42

NORSTRÖM AARRE

SUURILA #
41620300 0471981 KT
0401282701792 12/69

1909

**KONEPISTOOLIMIES
JATKOSODASSA**

Irtonumero 1,60